

ANKETA POSLODAVACA
zaposlenost i zapošljavanje 07/08.

IZDAVAČ:

Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Biro rada Berane

ZA IZDAVAČA:

Branka Šćekić

PROJEKTNI TIM:

Vladan Babović, koordinator
Nebojša Jašović

INFORMATIČKA PODRŠKA:

Nebojša Jašović

LEKTOR:

Svetozar Kujović

GRAFIČKA OBRADA I ŠTAMPA:

Studio MOUSE - Podgorica

TIRAŽ:

200 primjeraka

ANKETA POSLODAVACA
zaposlenost i zapošljavanje
07/08.

Biro rada BERANE

Sadržaj

REZIME.....	7
1... UVOD.....	15
1.1. Cilj i zadaci istraživanja.....	15
1.2..Predmet.....	16
1.3. Sadržaj	17
1.4..Metodologija.....	19
1.5..Populacija.i.uzorak.....	20
2.. REZULTATI.....	23
2.1.Struktura poslodavaca.....	23
2.1.1. Poslodavci prema oblicima organizovanja	24
2.1.2. Poslodavci prema vrstama djelatnosti	25
2.1.3. Poslodavci prema oblicima organizovanja i vrstama djelatnosti	26
2.1.4. Poslodavci prema vremenu poslovanja.....	28
2.1.5. Poslodavci prema broju zaposlenih.....	30
2.1.6. Poslodavci prema vrstama djelatnosti i broju zaposlenih	31
2.1.7. Ocjene poslodavaca o poslovnoj klimi u zemlji	33
2.1.8. Plan /strategija razvoja firme	34
2.1.9. Tržište na kome organizacija dominantno posluje.....	36
2.1.10. Organizacija je dio neke druge organizacije (domaće ili strane).....	36
2.2.Zaposlenost i zapošljavanje u tekućoj godini.....	38
2.2.1. Prosječna zaposlenost prema vrstama djelatnosti	38
2.2.2. Ostvareno povećanje broja zaposlenih	39
2.2.3. Obrazovna i profesionalna struktura zaposlenih	41
2.2.4. Zaposlenost u tekućoj i godini osnivanja firmi poslodavca	48
2.2.5. Invalidi i penzionisani radnici	49
2.2.6. Viškovi zaposlenih	50
2.2.7. Deficitarni kadrovi	53
2.2.7.1. Razlozi neprihvatanja ponuđenog radnog mjesta	58
2.2.8. Kvalitet zaposlene radne snage	60
2.2.9. Znanja, vještine i kompetencije koje najviše nedostaju zaposlenima	61

2.3. Planirano zapošljavanje u narednoj godini.....	62
2.3.1. Razlozi za planiranje povećanja-zadržavanja broja zaposlenih	62
2.3.2. Struktura poslodavaca prema djelatnostima	64
2.3.3. Obrazovna i profesionalna struktura planiranih potreba.....	65
2.3.4. Invalidi i radnici za penzionisanje	67
2.3.5. Viškovi zaposlenih	72
2.3.6. Deficitarni kadrovi.....	73
2.3.7. Projekcija zapošljavanja za narednih pet godina.....	74
2.4. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i na povremenim i privremenim poslovima.....	75
2.5. Uporedni pregled zaposlenih i zapošljavanja . u tekućoj i narednoj godini.....	78
2.6. Saradnja poslodavaca i Zavoda.....	79
2.6.1. Nivoi, oblici i sadržaji saradnje	79
2.6.2. Obrazovanje i obuka za zaposlenje.....	81
2.6.3. Ocjene kvaliteta usluga Zavoda	83
2.6.4. Očekivanja poslodavaca od Zavoda, prijedlozi i sugestije	86
3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	88
3.1. Realizacija projektovanih ciljeva i zadataka.....	88
3.2. Registar poslodavaca.....	88
3.3. Prosječna i ukupna zaposlenost u tekućoj godini.....	89
3.4. Zapošljavanja u tekućoj godini.....	90
3.5. Planirano zapošljavanje u narednoj godini.....	91
3.6. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i . na povremenim i privremenim poslovima.....	91
3.7. Saradnja poslodavaca i Zavoda.....	92
3.8. Preporuke za korišćenje rezultata.....	92
4..PRILOg	95
4.1. Upitnik.....	96

REZIME

Zavod za zapošljavanje Crne Gore, u velikoj i raznovrsnoj paleti svojih aktivnosti, ima i istraživačku djelatnost koja je okosnica u projektovanju njegovih budućih aktivnosti. Visok nivo prikupljanja podataka i njihova organizacija su osnova istraživačkih aktivnosti u Zavodu. Jedna od tih istraživačkih aktivnosti je i Anketa poslodavaca sa kojom se započelo još 2003. godine. Ovogodišnja anketa je četvrta po redu.

U prvoj anketi koja je sprovedena 2003. godine radilo se na uzorku od 912 poslodavaca (Berane -444, Plav – 152, Rožaje – 257 i Andrijevića – 59). Anketa poslodavaca 2004/2005. rađena je na uzorku od 219 poslodavaca (Berane - 100, Plav – 40, Rožaje – 69 i Andrijevića – 19). Zatim, veličina uzorka ankete koja je sprovedena 2005/2006. godine bila je 198 (Berane - 96, Plav – 30, Rožaje – 60 i Andrijevića – 12). Analize ovih anketa i prikaz rezultata su rađeni na nivou Republike.

Počevši od ankete 2005/2006 analiza ankete i prikaz rezultata su rađeni na regionalnom nivou. Istraživanjem je obuhvaćeno 7% registrovanih poslodavaca na području opština Berane, Plav, Rožaje i Andrijevića. Radilo se na uzorku od 198 poslodavaca (Berane - 96, Plav – 30, Rožaje – 60 i Andrijevića – 12).

Anketom poslodavca 2007/2008. je obuhvaćeno 98 aktivnih poslodavaca na području opština Berane, Andrijevića, Plav i Rožaje.

Najviše anketiranih poslodavaca u Regiji (Berane, Plav, Rožaje i Andrijevića) organizovano je kao **društvo sa ograničenom odgovornošću** – 40,82 %, **javne ustanove** – 36,73 %, **preduzetnici** – 9,18 %, **akcionarsko društvo** – 6,12 %, **ortačko društvo** - 5,10 %, **nevladina organizacija** - 1,02 % i **zadruga** – 1 %. Evidentno je da su u opštinama koje pokriva Biro rada Berane najviše zastupljena društva sa ograničenom odgovornošću, zatim javne ustanove a poslije preduzetnici (što nije bio slučaj u prethodnom istraživanju) iz razloga što su prilikom strukturiranja

uzorka, kao i u toku sprovođenja istraživanja, obuhvaćeni poslodavci koji su aktivni, po podacima iz Centralnog registra Privrednog suda u Podgorici i zapošljavaju više radnika.

Od ukupno 98 anketirana poslodavca u opštinama Berane, Plav, Rožaje i Andrijevica 20,41 % je u oblasti **Prerađivačka industrija**, po 16,33 % je u oblastima **Trgovina na veliko i malo** i **Obrazovanje**, 9,18 % je u oblasti **Hoteli i restorani**, 8,16 % je u oblasti **Ostale komun. društ. aktivnosti**. **Državna uprava i odbrana** je zastupljena sa 7,14 %, **Ribarstvo** sa 5,10 %, **Zdravstveni i socijalni rad** sa 4,08 %. **Građevinarstvo** i **Proizvodnja i snadbijevanje električnom energijom** su zastupljeni sa 3,06 %. Sa 2,04 % su zastupljeni **Saobraćaj i veze** i **Aktivnosti u vezi sa nekretninama**. **Finansijsko posredovanje** je zastupljeno sa 2 % i **Poljoprivreda i šumarstvo** sa 1,02 %.

Stanje prema broju zaposelnih je sledeće: u grupi **jedan radnik** nije bilo anketiranih poslodavaca. U grupi **od 1 do 5 radnika** je oko 9 % anketiranih poslodavaca, **od 5 do 10 radnika** - 26,53 %, **od 10 do 50 radnika** – 40,82 % i u grupi **preko 50 radnika** je 23,47 % anketiranih poslodavaca.

Poslovnu klimu u zemlji **Zadovoljavajuće** je ocijenilo je 59 (60,2 %) poslodavaca, **dobrim** ocjenjuje 25 (25,5%) i **lošom** 14 (14,29%) poslodavaca. Razloge loše poslovne klime ovi poslodavci vide u nerazvijenosti industrijske proizvodnje sjevernog dijela zemlje, zatim nerazvijenosti infrastrukture i drugih preduslova za bolji razvoj.

Na pitanje *Da li imate biznis plan* 43,88 % poslodavaca je odgovorilo **DA**, a 56,12 % sa **NE**. Najviše je poslodavaca koji imaju urađen biznis plan u oblasti **Prerađivačke industrije** – 25,58 % i **Trgovine na veliko i malo** – 16,28 %. Najviše poslodavaca koji nemaju urađen biznis plan se bave **Obrazovanjem** (18,18 %), zatim **Prerađivačkom industrijom** i **Trgovinom** (po 16,36 %) itd.

Na pitanje *Da li imate strategiju/plan razvoja*, oko 54 % poslodavaca je dalo odgovor **DA**, a oko 46 % odgovor **NE**, što ukazuje da nešto oko polovine anketiranih poslodavaca imaju svoju strategiju razvoja. Najviše je poslodavaca iz djelatnosti **Prerađivačke industrije**, **Trgovine**, **Obrazovanja** i **Hotela i restorana** koji imaju strategiju razvoja, a opet je najviše poslodavaca iz ovih djelatnosti koji nemaju strategiju.

Na pitanje *Da li imate usvojen sistem kvaliteta*, odgovor je dalo 88 poslodavaca, od čega oko 32 % imaju i oko 68% koji nemaju usvojen sistem kvaliteta. Najviše poslodavaca koji nemaju usvojen sistem kvaliteta je iz djelatnosti **Trgovine, Obrazovanja i Prerađivačke industrije**, slično kao i u prethodnoj anketi.

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca njih 66 ili 67,35 % planira svoje investicije, dok 32 ili 32,65 % ne planira. Kod odgovora na ovo pitanje među anketiranim poslodavcima najviše je bilo iz djelatnosti Prerađivačka industrija, Trgovina i Hoteli i restorani koji planiraju ili ne planiraju investicije.

Odgovori na pitanje *Na kom tržištu organizacija dominantno posluje* pokazali su da najviše anketiranih poslodavaca dominantno posluje na **lokalnom** tržištu – njih 67 (68,37 %), zatim na **regionalnom** – 16 (16,33%), **međunarodnom** – 12 (12,24 %) i **nacionalnom** – 3 (3,06 %).

Najveći broj zaposlenih (28,24 %) je u **Obrazovanju**, slijedi **Prerađivačka industrija** – 14,17 %, **Državna uprava** – 11,07 %, **Ostale komunalne društvene aktivnosti** - 10,53 %, a zatim **Zdravstveni i socijalni rad** – 10,50 %.

U **Trgovini na veliko i malo** zaposleno je 7,32 %, **Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom** zastupljena je sa 5,61 %. Ostale djelatnosti, pojedinačno su zastupljene ispod 4%.

U **tekućoj godini** kod 98 anketiranih poslodavca u opštinama Berane, Andrijevice, Plav i Rožaje zaposleno je **272** radnika i to **172** na određeno i **100** na neodređeno vrijeme, ili 2,27 % od ukupnog broja zaposlenih na nivou države, gdje je broj zaposlenih u tekućoj godini iskazan cifrom 11992 kod ukupno 2117 anketiranih poslodavaca.

Najviše zaposlenih je sa **četvrtim** (29,68 %), zatim **sedmim** (25,44 %), **trećim** stepenom (14,10%). Šesti stepen je zastupljen sa 13 %. **Prvi i drugi** stepen zajedno obuhvataju 15,03 % zaposlenih. Sa **petim** stepenom stručne spreme je 2,55 % zaposlenih. Među anketiranim poslodavcima 0,2 % je onih koji zapošljavaju **magistre i doktore nauka**.

Ukupan broj zaposlenih **invalida** kod anketiranih poslodavaca je 5. Od ovog broja, po 2 ili 80 % zaposleno je u oblastima **Hoteli i restorani i Obrazovanju**. Jedan invalid (ili 20 %) zaposlen je u djelatnosti **Aktivnosti u vezi s** nekretninama.

U tekućoj godini **penzionisano** je 17 radnika.

Na pitanje o **viškovima zaposlenih** u tekućoj godini, potvrdno je odgovorilo 6 ili 6,12 % poslodavaca, kod kojih je evidentirano ukupno 9 lica sa takvim statusom. Iz pokazatelja da 93,88% poslodavaca **nije iskazalo viškove zaposlenih**, moglo bi se zaključiti da ovaj problem nije izražen u opštinama Berane, Plav, Andrijevice i Rožaje. Nažalost, realno stanje je drugačije. Naime stvarni obim viškova zaposlenih je znatno veći. Ali, zbog teških socijalnih posljedica koje izaziva dovođenje zaposlenih u taj status, većina poslodavaca ne iskazuje realni višak zaposlenih prije zvanične verifikacije konkretnog programa takvog karaktera.

Od ukupnog broja poslodavaca 35 (35,71 %) je navelo da na tržištu rada nedostaju kadrovi određenog profila za njihove potrebe. Prema njihovim odgovorima u anketi, u tekućoj godini, broj potrebnih izvršilaca u kategoriji - deficitarni kadrovi - iskazan je cifrom 83.

Primijetno je smanjeno učešće ove Regije (1,85 %) u ukupnom broju deficitarnih kadrova u Crnoj Gori u odnosu na prethodnu anketu kada je ovaj procenat iznosio blizu 19 %. Na nivou Crne Gore u tekućoj godini je iskazan broj potrebnih izvršilaca 4491.

Za razliku od prethodnih anketa u ovoj smo poslodavcima postavili pitanje o razlozima neprihvatanja ponuđenog zaposlenja. Poslodavci su se izjasnili da je razlog neprihvatanja ponuđenog radnog mjesta u 29,41 % slučajeva niska zarada. Neadekvatni uslovi rada su zastupljeni u 3,92 % slučajeva, rad u smjenama u 1,96 %, velika udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta u 2,94 % slučajeva. Za neke druge razloge opredijeljeno je 61,77% odgovora.

Procenat poslodavaca koji su zadovoljni kvalitetom radne snage u svojim firmama je 68,37 %, dok je 31,63 % djelimično zadovoljno. U djelatnostima Obrazovanje (23,88 %), Prerađivačka industrija (20,90 %) i Trgovina na

veliko i malo (17,91 %) su zadovoljni kvalitetom kadrova, a u sledećim djelatnostima su djelimično zadovoljni kvalitetom zaposlenih: Ostale komun. dr. aktivnosti i Prerađivačka industrija po 19,35 %, Trgovina na veliko i malo – 12,90 % i Zdravstveni i socijalni rad – 9,68 %.

Poslodavci su ocijenili da od predloženih modaliteta zaposlenima u firmama najviše nedostaju kompjuterska znanja (27 % od datih odgovora) i znanje stranih jezika (22,78 % od datih odgovora). Realno je bilo očekivati najviše ovih odgovora, jer u savremenim uslovima poslovanja su znanja rada na računaru i stranih jezika izuzetno bitna.

Od ukupnog broja poslodavaca 46,94 % nije planiralo povećanje broja zaposlenih u narednoj godini. Takvo opredjeljenje u najvećem broju slučajeva uslovljeno je time što nije planirano povećanje obima proizvodnje/usluga (84,78 %). Oko 6 % odgovora distribuirano je na teškoće u obezbjeđivanju sredstava za investicije i nedostatak kompetentne radne snage.

U obrazovnoj strukturi planiranih potreba dominiraju kadrovi sa srednjim obrazovanjem – 55,94 %. Prvi i drugi stepen obuhvata 19,68 %, a više i visoko obrazovanje 24,38 % potreba. U poređenju sa prethodnim istraživanjem dolazi se do zaključka da poslodavci, uglavnom, planiraju zapošljavanje određenih stepena stručne spreme u približnom obimu. Naime, i prošle godine je najviše planirano zapošljavanje kadrova sa srednjim obrazovanjem (III i IV stepen stručne spreme).

Za narednu godinu, poslodavci su planirali manji broj invalida u radnom odnosu. U poređenju sa stanjem u tekućoj godini, broj zaposlenih invalida biće manji za 4 lica ili za 80 %.

Za razliku od prethodnih anketa ove godine smo, vezano za radno angažovanje penzionera, postavili sledeće pitanje: - “Da li ste spremni radno angažovati penzionere?”. Postojale su dvije kategorije odgovora, DA i NE. U slučaju da je odgovor bio DA, tražili smo sledeće informacije od anketiranih poslodavaca: Koliko je angažovano u 2007. godini, koliko planirate angažovati u 2008. godini i na kojim poslovima? U tekućoj godini broj zaposlenih penzionera je 3 a planom zapošljavanja za narednu godinu predviđeno je zapošljavanje još 6 penzionisanih lica. Dakle, za narednu godinu planirano je zapošljavanje 6 penzionera i to u sledećim djelatnostima: prerađivačka industrija – 1 (16,67 %), Građevinarstvo - 1

(16,67 %), Trgovina na veliko i malo – 2 (33,33 %), Hoteli i restorani - 1 (16,67 %) i Obrazovanje – 1 (16,67 %).

Viškove zaposlenih planiralo je 4,08 % poslodavaca, u obimu od 19 radnika kojima je opredijeljen takav status, što je, u odnosu na njihove odgovore za tekuću godinu, više za 10 lica.

Broj poslodavaca koji je iskazao deficitarne kadrove u tekućoj godini je 35 ili 35,71 % anketiranih, a naredne godine u obimu od 34 ili 34,69 %. Za tekuću godinu poslodavci su izdvojili 41 deficitarno zanimanje drugog do sedmog stepena stručne spreme za 83 radnika, dok je za narednu planirano, odnosno očekivano, 37 takvih zanimanja za ukupno 93 radnika, što čini 2,11 % deficitarnih kadrova prema iskazanim potrebama poslodavaca na nivou Republike.

Na nivou Regije - Berane, Andrijevisa, Plav i Rožaje, 56,12 % poslodavaca je navelo da nemaju projekciju zapošljavanja u narednih pet godina. To, vjerovatno, znači da nemaju definisanu viziju, odnosno strategiju razvoja. U takvim okolnostima i pokazatelje o kadrovskim potrebama za narednu godinu treba shvatiti kao razvojni okvir koji oni smatraju realnim.

Oko 70 % anketiranih poslodavaca koji smatraju da je zapošljavanje radnika sa nepunim radnim vremenom adekvatan način zadovoljavanja njihovih kadrovskih potreba grupisano u tri djelatnosti: Prerađivačka industrija (31,82 %), Trgovina na veliko i malo kao i Obrazovanje po 18,18 %.

Na pitanje *“Da li ste u tekućoj godini sarađivali sa Zavodom za zapošljavanje u obezbjeđivanju potrebnih kadrova”* - 68 (69,39 %) poslodavaca je odgovorilo sa DA, a 30 ili 30,61 % sa NE. Visok nivo zadovoljstva uslugama Zavoda iskazao je veliki broj poslodavaca -73,47%.

Imajući u vidu činjenicu da ne samo formalne odnosno zakonske obaveze opredjeljuju poslodavce na čestu saradnju sa Zavodom, poslodavcima je pružena mogućnost da istaknu koji im to vid informisanja obezbjeđuje najkvalitetniju saradnju sa Zavodom. Za neposredni kontakt kao vid informisanja od ukupnog broja odgovora opredijelilo se 72 % ispitanika. Realnim je bilo i očekivati da između predloženih modaliteta najviše odgovora opredijeli neposredni kontakt sa Zavodom kao vid informisanja. U ukupnom broju odgovora elektronski mediji –TV i radio, učestvuju sa 13,60 %. Primijetno je i značajno učeće u ukupnom broju odgovora kao

vid informisanja brošura Zavoda, 4,80 %. Zavod za zapošljavanje Crne Gore je u cilju veće informisanosti kako nezaposlenih tako i poslodavaca štampao više vrsta brošura i publikacija kojima su prezentovane aktivnosti Zavoda vezane za smanjenje nezaposlenosti, povećanja stope zaposlenosti. Poslodavcima su posebno prezentovane pogodnosti koje im nudi Zavod, propisane Zakonom o zapošljavanju u svrhu ostvarenja zajedničkog cilja-veće zapošljivosti. Za internet – Web prezentaciju Zavoda kao vid informisanja opredijelilo se 4,80 % od ukupnog broja odgovora.

Rezultati istraživanja *“Zaposlenost i zapošljavanje u 2007/2008. godini”*, kao i saznanja do kojih se došlo analizom odgovora poslodavaca, mogu se koristiti za različite namjene pod uslovom da se uvažavaju određena ograničenja i rezerve navedene u tekstu.

Rezultati istraživanja mogu se, pored ostalog, koristiti na:

- Oblikovanje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja;
- Opredjeljivanje sadržaja programskih aktivnosti na unapređivanju kvaliteta usluga licima i poslodavcima;
- Formiranje baze podataka, odnosno dopunu registra poslodavaca;
- Izradu planova i programa rada Zavoda i njegovih organizacionih cjelina za 2008. godinu.

Dobijeni rezultati mogu se koristiti za nastavak istraživanja kojima bi se cjelovitije obradili pojedini od tretiranih sadržaja ili obuhvatili novi, koje je iniciralo istraživanje, kao što su:

- Oblici i sadržaji obrazovanja i obuke kadrova za rad u određenim djelatnostima proizvodnje i usluga;
- Identifikacija posebnih znanja i vještina zbog kojih poslodavci pojedina zanimanja tretiraju kao deficitarna;
- Sadržaji edukacije poslodavaca, posebno malih i srednjih preduzeća, za planiranje i zadovoljavanje obrazovnih i kadrovskih potreba;
- Obim i profesionalna struktura zaposlenih prema poslovima koje obavljaju u odnosu na formalne kvalifikacije koje posjeduju;
- Uslovi i zahtjevi rada koji opredjeljuju poslodavce u pojedinim djelatnostima za relativno veliko angažovanje radnika nižih stepena stručne spreme;
- Viškovi zaposlenih, invalidi, fleksibilni oblici zapošljavanja i drugo.

1. UVOD

Zavod za zapošljavanje Crne Gore u velikoj i raznovrsnoj paleti svojih aktivnosti ima i istraživačku djelatnost koja je okosnica u projektovanju njegovih budućih aktivnosti. Visok nivo prikupljanja podataka i njihova organizacija su osnova istraživačkih aktivnosti u Zavodu. Jedna od tih istraživačkih aktivnosti je i Anketa poslodavaca kojom se započelo još 2003. godine. Ovogodišnja anketa je četvrta po redu.

U prvoj anketi koja je sprovedena 2003. godine radilo se na uzorku od 912 poslodavaca (Berane -444, Plav – 152, Rožaje – 257 i Andrijevica – 59). Anketa poslodavaca 2004/2005. rađena je na uzorku od 219 poslodavaca (Berane - 100, Plav – 40, Rožaje – 69 i Andrijevica – 19). Zatim, veličina uzorka ankete koja je sprovedena 2005/2006. godine bila je 198 (Berane - 96, Plav – 30, Rožaje – 60 i Andrijevica – 12). Analize ovih anketa i prikaz rezultata su rađeni na nivou Republike.

Počevši od ankete 2006/2007. analiza ankete i prikaz rezultata su rađeni na regionalnom nivou. Istraživanjem je obuhvaćeno 7% registrovanih poslodavaca na području opština Berane, Plav, Rožaje i Andrijevica.

1.1. Cilj i zadaci istraživanja

Osnovni cilj ovog istraživanja, koje je nastavak aktivnosti započete 2003. godine, je ostvarivanje neposrednog uvida u aktuelnu i očekivanu zaposlenost i zapošljavanje, jer postojeće evidencije nijesu dovoljne za sagledavanje realnog stanja i uloge Zavoda na tržištu rada. Potreba za istraživanjem i rješavanjem problema nezaposlenosti nameće obavezu stalnog sistematskog praćenja stanja u oblasti tržišta rada. Kod analiziranja stanja na tržištu rada u Crnoj Gori treba imati u vidu okolnost da se pokazatelji o zaposlenosti, te ponudi i tražnji na tržištu rada, dobijeni iz pojedinih izvora, međusobno razlikuju, često i znatno. Uz ovo, mišljenja, ocjene i sugestije poslodavaca vezano za određene sadržaje istraživanja, značajno utiču na kvalitet izvođenja zaključka, a time i na valjanost analize u cjelini.

Istraživanje je realizovano na **uzorku poslodavaca** koji su upisani u Centralni sudski registar Privrednog suda u Podgorici. Kao metod istraživanja odabrana je **anketa**.

Saglasno prethodno definisanom cilju, opredijeljeni su **zadaci istraživanja**:

- Izrada baze podataka za projektovanje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja;
- Prikupljanje podataka za analizu zaposlenosti i zapošljavanja u tekućoj godini, odnosno realizacije planiranog zapošljavanja (prema anketi iz 2006. godine);
- Prikupljanje podataka za analizu očekivanih kretanja u oblasti zaposlenosti i zapošljavanja u narednoj godini;
- Istraživanje mišljenja, ocjena i stavova poslodavaca o saradnji sa Zavodom u zadovoljavanju kadrovskih potreba;
- Evidentiranje promjena u strukturi i ažuriranje registra poslodavaca.

1.2. Predmet istraživanja

Predmetom istraživanja obuhvaćeni su:

- Prosječan broj ukupno zaposlenih u tekućoj godini, u 2000. godini i godini osnivanja;
- Obim i struktura zaposlenosti i zapošljavanja u tekućoj godini;
- Obim i struktura planiranog zapošljavanja u narednoj godini;
- Projekcija zapošljavanja novih kadrova u narednoj godini;
- Starosna struktura zaposlenih;
- Viškovi zaposlenih;
- Invalidi i penzionisani radnici (pogodnosti koje obezbjeđuje Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom, radno angažovanje penzionera);
- Deficitarni kadrovi;
- Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom;
- Zapošljavanje nezaposlenih za obavljanje privremenih i povremenih poslova;
- Ocjena kvaliteta radne snage i kadrova u svojoj firmi i na evidenciji Zavoda;

- Znanja, vještine i kompetencije koje nedostaju zaposlenim;
- Saradnja poslodavaca i Zavoda;
- Prijedlozi i sugestije poslodavaca za podsticanje zapošljavanja i efikasnije funkcionisanje tržišta rada;
- Struktura poslodavaca po pojedinim obilježjima, sa podacima za identifikaciju i komunikaciju sa Zavodom.

1.3. Sadržaj istraživanja

U skladu sa definisanim predmetnim okvirima istraživanja, projektovani su **sadržaji** za pojedine tematske cjeline navedene u nastavku teksta.

- **Pregledi poslodavaca**, prema oblicima organizovanja, vrstama djelatnosti, dužini poslovanja, broju zaposlenih i dr. Zatim, prema tržištu na kom organizacija dominantno posluje kao i ocjena poslovne klime u zemlji.
- **Prosječan broj ukupno zaposlenih** u tekućoj godini, 2000. godini i godini osnivanja privrednog društva, ustanove, preduzetnika i drugih oblika organizovanja.
- **Zaposlenost i zapošljavanje**: starosna struktura zaposlenih, broj i struktura zaposlenih prema vrsti radnog odnosa, stepenima stručne sprema i grupama zanimanja, kao i prema oblicima organizovanja i vrsti djelatnosti poslodavaca - ostvareno u tekućoj i planirano za narednu godinu.
- **Invalidi rada i penzionisani radnici**: na nivou kategorije **NE** i **DA** (sa brojem radnika) - ukupno invalida u radnom odnosu u tekućoj i planirano za narednu, kao i planirano zapošljavanje (novih) invalida u narednoj godini i spremnost poslodavaca da zaposli lica sa invaliditetom uz određene pogodnosti. Pogodnosti koje obezbjeđuje Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom – obuka i osposobljavanje, krediti za samozapošljavanje, opremanje radnog mjesta (na nivou kategorije **NE**, **DA**).
Penzionisani radnici – na nivou kategorije **NE** i **DA** (sa brojem radnika) – ukupno penzionisanih radnika u tekućoj i planirano u narednoj godini. Radno angažovanje penzionera (na nivou kategorije **NE**, **DA**) i spremnost za radno angažovanje penzionera u tekućoj kao i narednoj godini, njihov broj i na kojim poslovima su ili će biti angažovani.

- **Mogućnost zapošljavanja radnika sa nepunim radnim vremenom** - na nivou skale ocjena.
- **Mišljenja poslodavaca o zapošljavanju nezaposlenih lica za povremene i privremene poslove**: na nivou skale ocjena.
- **Viškovi zaposlenih**: na nivou kategorija **NE** i **DA**, razlozi i načini rješavanja, kao i struktura prema djelatnostima poslodavaca, stepenima stručne spreme i grupama zanimanja - stanje u tekućoj i planirano za narednu godinu.
- **Deficitarni kadrovi**: na nivou kategorija **NE** i **DA**, razlozi, broj i struktura prema zanimanjima - aktuelno u tekućoj i očekivano u narednoj godini kao i razlozi deficitarnosti. Razlozi neprihvatanja ponuđenog radnog mjesta – ponuđeno nekoliko odgovora.
- **Ocjena poslodavaca o kvalitetu radne snage zaposlenih u firmi i kadrova na evidenciji Zavoda** - na nivou skale ocjena.
- **Ocjena znanja, vještina i kompetencija koji po mišljenju poslodavaca najviše nedostaju zaposlenim** - na nivou skale modaliteta.
- **Saradnja poslodavaca i Zavoda**: broj lica obuhvaćen programima obrazovanja/obuke za zaposlenje prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja (realizovano u tekućoj, planirano u narednoj godini), oblici i sadržaji saradnje sa Zavodom, ocjene poslodavaca o kvalitetu usluga Zavoda u zadovoljavanju njihovih potreba, kao i koji vid informisanja obezbjeđuje kvalitetnu saradnju sa Zavodom.
- **Očekivane usluge od Zavoda**: prema slobodnom izboru poslodavaca (bez predloženih odgovora u Upitniku).
- **Ocjene, prijedlozi i sugestije poslodavaca** za unapređivanje saradnje sa Zavodom, djelovanje drugih institucija i subjekata tržišta rada, podsticanje zapošljavanja uopšte i funkcionisanje tržišta rada u Crnoj Gori, kao i saradnja sa državama u okruženju vezano za zapošljavanje.

Ovako definisani sadržaji istraživanja predstavljali su **osnovu za izbor i oblikovanje pitanja, kao načina sprovođenja ankete i obrade rezultata**.

Obrada rezultata prilagođena je potencijalnim korisnicima za različite namjene. U tom smislu rezultati su prikazani odvojeno za tekuću i narednu godinu prema tematskim cjelinama. Pored toga, dobijeni pokazatelji

su obrađeni tako da, u komparaciji sa podacima iz drugih izvora, mogu predstavljati valjanu osnovu i za dublju analizu pojedinih segmenata funkcionisanja tržišta rada i zapošljavanja.

U mjeri koliko je to bilo moguće, vršeno je upoređivanje sa rezultatima ankete 2005/2006. Nivo konstatacija, ocjena, zaključaka i preporuka primjeren je dobijenim pokazateljima iz ankete, uz korišćenje komparativnih podataka iz evidencije Zavoda i iskustva u pružanju usluga licima koja traže zaposlenje i poslodavaca u zadovoljavanju njihovih kadrovskih potreba.

1.4. Metodologija istraživanja

Anketa kao metod odabrana je zbog njene superiornosti u racionalnom prikupljanju relevantnih podataka o projektovanim sadržajima istraživanja na velikom uzorku ispitanika. Pored toga, omogućava strukturiranje dobijenih odgovora prilagođeno postavljenim ciljevima i upoređivanje dobijenih rezultata sa pokazateljima zaposlenosti i zapošljavanja iz drugih izvora.

Pretežni dio pitanja u anketi je zatvorenog tipa, čime je olakšana statistička obrada i upoređivanje rezultata za pojedine segmente istraživanja i periode vremena koje reprezentuju. Pored predloženih modaliteta, poslodavcima je ostavljena mogućnost da dopune odgovore na pojedina pitanja prema sopstvenoj procjeni.

Manji broj pitanja otvorenog tipa projektovan je s namjerom da se obezbijede dodatne, neformalne informacije, mišljenja i sugestije kojima se, po pravilu, zahvata neposrednije i otvorenije opredjeljivanje ispitanika.

Anketiranje je sprovedeno na čitavom području Republike u oktobru i novembru 2007. godine. Obzirom na veličinu uzorka u opštini Berane, odabrano je 2 anketara sa evidencije nezaposlenih Biroa rada Berane, 1 sa evidencije Kancelarije Plav, 2 sa evidencije Kancelarije Rožaje i 1 sa evidencije Kancelarija Andrijevice. Svi anketari su prošli petodnevnu obuku, a bili su najuspješniji u anketiranju koje je sprovedeno u 2004, 2005, i 2006. godini. Edukaciju anketara obavili su treneri Biroa rada prema upustvima koja su urađena uz anketni list i odgovarajućim programima koji su razvijeni u Zavodu za ovakve namjene.

Kadrovsku osnovu za realizaciju istraživanja predstavljali su savjetnici Biroa edukovani u prethodnih nekoliko godina, u sklopu projekta uvođenja nove doktrine rada u zapošljavanju.

Neposredno odgovoran za sprovođenje ankete na području koje obuhvata Biro rada Berane sa kancelarijama bio je koordinator za sprovođenje ankete na području koje pokriva Biro rada Berane.

Razumije se da realizacija ovog projekta iziskuje kvalitetnu informatičku podršku, kako prilikom oblikovanja anketnog instrumenta, tako i kod obrade i prezentacije rezultata koju je realizovao Sektor za informatiku - u Birou rada sistem inženjer.

Istraživanje je realizovano u okviru zakonske obaveze Zavoda da anketira poslodavce radi izrade analize potreba za obukom što će prethoditi donošenju planova obuke za svaku narednu godinu, pružiti dosta korisnih informacija koje će savjetnici prezentovati nezaposlenim lica, odnosno omogućiti što brže uspostavljanje sklada između ponude i tražnje na tržištu rada, put nezaposlenog do poslodavca učiniti kraćim i efikasnijim.

1.5. Populacija i uzorak istraživanja

Zbog migracionih kretanja broj stanovnika u opštinama sjevernog, manje razvijenog dijela Crne Gore (Berane, Plav, Andrijevisa i Rožaje), se smanjivao posljednjih godina.

Prema popisu stanovništva iz 2003. godine broj stanovnika u opštini Berane iznosio je 35.068, opštini Rožaje 22.693, opštini Plav 13.805 i opštini Andrijevisa 5.785. Kako pomenute opštine pripadaju sjevernom dijelu Crne Gore, stopa neaktivnog stanovništva je 30%¹. Broj zaposlenih u 2005. u opštini Berane je 5.142, u opštini Rožaje 3.282, opštini Plav 1.471 i u opštini Andrijevisa 679, (prema podacima Republičkog fonda zdravstva).

U posljednjih 15 godina u opštinama Berane, Rožaje, Plav i Andrijevisa došlo je do velikog smanjenja učešća industrije u ukupnoj zaposlenosti, što upućuje na zaključak da su se u privredi ove regije dogodile velike

¹ Izvor: Osnovne karakteristike tržišta rada u Crnoj Gori, Podgorica, januar 2005.

strukturne promjene. Prema tome, ako se posmatraju trendovi rasta pojedinih sektora onda je prisutan trend smanjenja značaja industrije i trend rasta usluga.

Istovremeno broj zaposlenih u ovoj Regiji se povećavao u djelatnostima prerađivačke industrije i trgovine.

Što se tiče strukture zaposlenih prema vrsti vlasništva, došlo je do značajnog smanjenja učešća zaposlenih u preduzećima u društvenom sektoru, a značajnog povećanja zaposlenih u privatnom i mješovitom sektoru što je posljedica procesa tranzicije i prestrukturiranja privrede.

Zaposlenost i nezaposlenost, kao parametri društveno–ekonomske razvijenosti u cjelini, imaju i regionalnu dimenziju koja je u Crnoj Gori veoma izražena.

Regiju Berane, Rožaje, Plav i Andrijevice karakteriše relativno malo učešće zaposlenih u ukupnoj zaposlenosti u Crnoj Gori - Berane 3,53%, Rožaje 2,25%, Plav 1,01% i Andrijevice 0,46%.

Broj nezaposlenih na evidenciji Biroa rada Berane na dan 31.11.2007. godine inosio je 1.929, na evidenciji Kancelarije Rožaje 1.189, Kancelarije Plav 502 i Kancelarije Andrijevice 387. Najveći broj nezaposlenih lica je sa III i IV stepenom stručne spreme.

Nezaposlenost u ovoj Regiji u 2007. godini u odnosu na 2002. godinu smanjena je za 138,56 %.

Prilikom strukturiranja uzorka, kao i u toku sprovođenja istraživanja, uložen je napor da se obezbijedi/e:

- Ujednačen (proporcionalno) obuhvat poslodavaca prema vrstama djelatnosti;
- Obuhvat poslodavaca (naročito većih) koji nijesu evidentirani u Sudskom registru;
- Obuhvat poslodavaca koji zapošljavaju veći broj radnika;
- Traženi podaci na nivou poslodavaca sa statusom pravnog lica, što znači i za zaposlene, odnosno zapošljavanje u jedinicama rada koje nemaju takav status, a locirane su van sjedišta poslodavaca.

Kao populacija iz koje je odabran uzorak korišćen je Centralni registar Privrednog suda u Podgorici, ažuriran u oktobru 2004. U sljedećoj tabeli prikazani su podaci o populaciji, planiranom i realizovanom uzorku istraživanja.

Pregled populacije i uzorka istraživanja

Opštine	Populacija aktivni poslodavci	Uzorak		
		Planirano	Realizovano	% Realizacije
Berane	250	38	38	100%
Rožaje	276	42	42	100%
Plav	81	12	12	100%
Andrijevisa	35	6	6	100%
SVEg A:	642	98	98	100%

Istraživanjem je obuhvaćeno 98 aktivnih poslodavaca na području opština Berane, Andrijevisa, Plav i Rožaje. Pri tome, pretežno su izostavljeni poslodavci sa manjim brojem zaposlenih i preduzetnici, kako bi se ostvario projektovani cilj da se anketom obuhvate poslodavci kod kojih je zaposleno najmanje 50% ukupno zaposlenih kod aktivnih poslodavaca u Regiji, što je i realizovano.

Ovakvim izborom uzorka obezbijedena je njegova reprezentativnost posmatrana sa aspekta osnovnog cilja i zadataka istraživanja. Pored toga, rezultati dobijeni na ovako odabranom uzorku, kako u pogledu strukture tako i obima, treba da posluže kod opredjeljivanja strategije kontinuiranog praćenja na tržištu rada i prilagođavanja aktivnosti Zavoda za efikasnije djelovanje ponude i tražnje radne snage realizacijom odgovarajućih mjera i programa u oblasti aktivne politike zapošljavanja.

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom dijelu teksta obrađeni su rezultati na nivou Regije (Berane, Andrijevica, Plav i Rožaje) koristeći kao ilustraciju karakteristike određenih pojava na njihovom području.

Ovdje treba naglasiti obavezu Biroa rada da, na nivou opštine, uradi detaljnu analizu rezultata ankete, iz dva razloga. Prvo, da se potpunije sagleda tržište rada, odnosno kretanje u oblasti zaposlenosti i zapošljavanja i identifikuju njihovi uzroci i posljedice. Drugo, da se na osnovu dobijenih rezultata mogu pripremiti adekvatne mjere aktivne politike zapošljavanja, odnosno programi koji će smanjiti nezaposlenost i kao rezultat dati efikasnije zapošljavanje.

Elektronska verzija baze podataka, kao dokumentaciona osnova za urađene tabelarne i grafičke prikaze, adekvatno je zaštićena i arhivirana u dokumentaciji Zavoda, čime je obezbijeđeno kontinuirano praćenje određenih aspekata zaposlenosti i zapošljavanja, odnosno upoređivanje sa rezultatima ovakvog i sličnih istraživanja u narednom periodu.

Ovim istraživanjem obuhvaćena je Regija Berane, Andrijevica, Plav i Rožaje.

2.1. Struktura poslodavaca

Struktura anketiranih poslodavaca obrađena je prema opštinama, oblicima organizovanja, vrstama djelatnosti, vremenu poslovanja, broju i strukturi zaposlenih i obliku svojine, prema opštinama i Regiji. Takođe, poslodavci su predstavljani i prema tržištu na kom organizacija dominantno posluje (lokalnom, regionalnom, nacionalnom, međunarodnom) kao i prema tome da li je organizacija dio neke druge organizacije (domaće ili strane). Pored rezultata koji su predstavljani u tabelama, dio karakterističnih pokazatelja ilustrovan je grafičkim prikazima.

Neophodno je istaći da anketom nijesu obuhvaćeni značajni privredni subjekti kod kojih je uveden stečaj, a u međuvremenu se ne odvija

proizvodnja ili su u postupku likvidacije, (AD “Gornji Ibar” Rožaje, AD “Rudnik mrkog uglja” Berane, AD “Polimka” Berane).

Naime, AD “Gornji Ibar” Rožaje je značajan privredni subjekat u drvnoj industriji, “Rudnik mrkog uglja” Berane je jedini na području ove Regije proizvodio ugalj, a “Polimka” Berane je vršila preradu kože i proizvodnju raznih predmeta od iste.

2.1.1. Poslodavci prema oblicima organizovanja

Tabela 2.1.1.

Pregled poslodavaca prema oblicima organizovanja (*Pitanje 2*)

Oblici organizovanja	R.e.g.i.j.a				UKUPNO
	Berane	Plav	Rožaje	Andrijevisa	
Preduzetnik	3		6		9
Ortačko društvo	2		3		5
Komanditno društvo					
Akcionarsko društvo	1	1	3	1	6
Društvo sa ograničenom odgovor.	20	3	15	2	40
Dio stranog društva					
Nevladina organizacija	1				1
Javne ustanove	11	7	15	3	36
Javno preduzeće					
Državni organi					
Zadruga		1			1
Ostali oblici					
SVEgA:	38	12	42	6	98

Pojedini oblici organizovanja su različito zastupljeni u strukturi poslodavaca na nivou Regije.

Najviše anketiranih poslodavaca u Regiji (Berane, Plav, Rožaje i Andrijevisa) organizovano je kao **društvo sa ograničenom odgovornošću** – 40,82 %, **javne ustanove** – 36,73 %, **preduzetnici** – 9,18 %, **akcionarsko društvo** – 6,12 %, **ortačko društvo** - 5,10 %, **nevladina organizacija** - 1,02 % i **zadruga** – 1 %. Evidentno je da su u opštinama koje pokriva Biro rada Berane najviše zastupljena društva sa ograničenom odgovornošću, zatim javne ustanove a poslije preduzetnici (što nije bio slučaj u prethodnom istraživanju) iz razloga što su prilikom strukturiranja

uzorka, kao i u toku sprovođenja istraživanja, obuhvaćeni poslodavci koji su aktivni, po podacima iz Centralnog registra Privrednog suda u Podgorici i zapošljavaju više radnika.

2.1.2. Poslodavci prema vrstama djelatnosti

Tabela 2.1.2.

Pregled poslodavaca prema vrstama djelatnosti (Pitanje 10)

Vrste djelatnosti	REgIJA				UKUPNO
	Berane	Plav	Rožaje	Andrijevisa	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo			1		1
Ribarstvo	1	1	2	1	5
Vađenje ruda i kamena					
Prerađivačka industrija	6	1	11	2	20
Proizvodnja i snadb. el. energijom	1	1		1	3
Građevinarstvo	2		1		3
Trgovina na veliko i malo	9	2	5		16
Hoteli i restorani	4	1	4		9
Saobraćaj i veze	1		1		2
Finansijsko posredovanje			2		2
Aktivnosti u vezi s nekretninama	2				2
Državna uprava i odbrana	1	3	3		7
Obrazovanje	5	2	7	2	16
Zdravstveni i socijalni rad	1	1	2		4
Ostale komun. društ. aktivnosti	5		3		8
Privatna domaćinstva sa zap.					
Eksteritorijalne organizacije					
SVEgA:	38	12	42	6	98

Od ukupno 98 anketirana poslodavca u opštinama Berane, Plav, Rožaje i Andrijevisa 20,41 % je u oblasti **Prerađivačka industrija**, po 16,33% je u oblastima **Trgovina na veliko i malo** i **Obrazovanje**, 9,18 % je u oblasti **Hoteli i restorani**, 8,16 % je u oblasti **Ostale komun. društ. aktivnosti**. **Državna uprava i odbrana** je zastupljena sa 7,14%, **Ribarstvo** sa 5,10 %, **Zdravstveni i socijalni rad** sa 4,08 %. **Građevinarstvo** i **Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom** su zastupljeni sa 3,06 %. Sa 2,04 % su zastupljeni **Saobraćaj i veze** i **Aktivnosti u vezi sa nekretninama**. **Finansijsko posredovanje** je zastupljeno sa 2 % i **Poljoprivreda i šumarstvo** sa 1,02 %.

U djelatnostima **Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima i Eksteritorijalne organizacije i tijela** nije bilo anketiranih poslodavaca.

Kod upoređivanja podataka sa rezultatima prethodnog istraživanja primjetne su značajne sličnosti, u pogledu proporcionalne zastupljenosti poslodavaca iz pojedinih djelatnosti u obuhvaćenom uzorku. Izvjesno je da je sličnost uslovljena primjenom kriterijuma za izbor poslodavaca sa većim brojem zaposlenih.

2.1.3. Poslodavci prema oblicima organizovanja . i vrstama djelatnosti

Uporedni prikaz oblika organizovanja poslodavaca u okviru pojedinih vrsta djelatnosti omogućava analizu za različite namjene. U ovom tekstu obrada je svedena na prikaz karakterističnih pokazatelja utvrđenog stanja koji mogu biti indikativni za praćenje aktuelnih tokova zaposlenosti i zapošljavanja u pojedinim sektorima proizvodnje i usluga.

Tabela 2.1.3.

Pregled poslodavaca prema oblicima organizovanja i vrstama djelatnosti

VRSTE.DJELATNOSTI	OBLICI.ORGANIZOVANJA							UKUPNO
	Preduzetnik	Ortačko društvo	Akcionarsko društvo	Društvo sa ogr. odgov.	Nevladina organizacija	Javne ustanove	Zadruga	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo				1				1
Ribarstvo			1	3			1	5
Prerađivačka industrija	4	1	2	13				20
Proizvodnja i snadb. el. energijom						3		3
Građevinarstvo				3				3
Trgovina na veliko i malo	3	1		12				16
Hoteli i restorani	2	2	1	4				9
Saobraćaj i veze		1		1				2
Finansijsko posredovanje			2					2
Promet nekretninama				2				2
Državna uprava						7		7

VRSTE.DJELATNOSTI	OBLICI.ORGANIZOVANJA							UKUPNO
	Preduzetnik	Ortačko društvo	Akcionarsko društvo	Društvo sa ogr. odgov.	Nevladina organizacija	Javne ustanove	Zadruga	
Obrazovanje						16		16
Zdravstveni i socijalni rad						4		4
Ostale komun. društ. aktivnosti				1	1	6		8
SVEgA	9	5	6	40	1	36	1	98

PREDUZETNICI su najviše zastupljeni kod **Prerađivačke industrije** – 44,45 %, zatim kod **Trgovine na veliko i malo** - 33,33 %, **Hotela i restorana** – 22,22 %.

ORTAČKA DRUŠTVA kao oblik organizovanja najviše su zastupljena kod **Hotela i restorana** sa 40 %, a zatim kod **Prerađivačke industrije**, **Trgovine** i **Saobraćaja i veza** sa po 20 %.

AKCIONARSKA DRUŠTVA su zastupljena kod **Finasijskog posredovanja** i **Prerađivačke industrije** sa po 33,33 % a sa 16,67 % kod **Ribarstva** i **Hotela i restorana**.

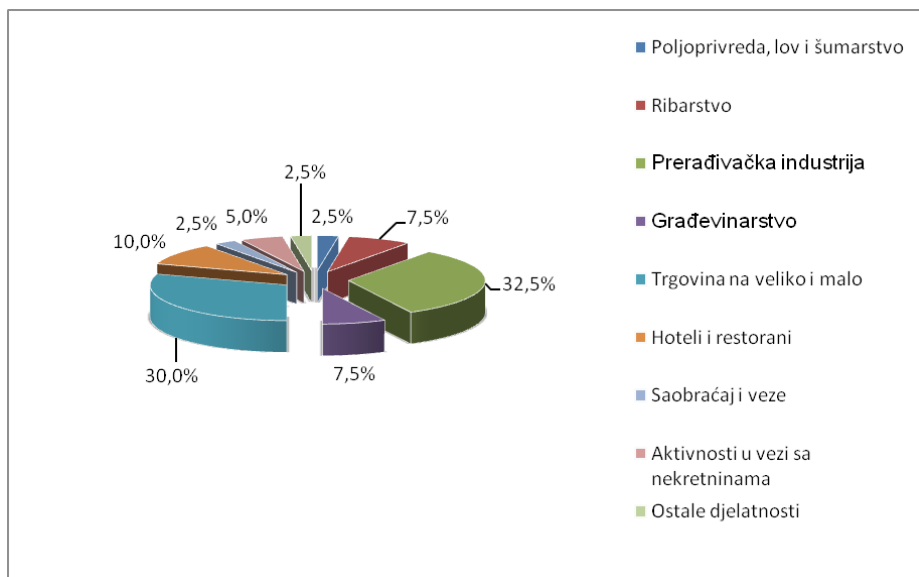
DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU najviše su zastupljena u **Prerađivačkoj industriji** – 32,5 %, zatim u **Trgovini na veliko i malo** – 30 %, **Hotelima i restoranima** sa 10 % a najmanje u **Poljoprivredi** i **Finansijskom posredovanju** sa 2,5 %.

NEVLADINE ORGANIZACIJE su smještene u grupi **Ostale komun. i društvene aktivnosti**.

JAVNE USTANOVE kao oblik organizovanja dominiraju u djelatnostima: **Obrazovanje** – 44,44 %, **Državna uprava** – 19,44 % i **Ostale komun. i društ. aktivnosti** – 16,67%. Kod **Zdravstvenog i socijalnog rada** su zastupljene sa 11,11 % a kod **Proizvodnje i snabdijevanja el. energijom** sa 8,33 %.

ZADRUGE su zastupljene kod **Ribarstva** sa 100 %.

Zastupljenost društva sa ograničenom odgovornošću u pojedinim djelatnostima

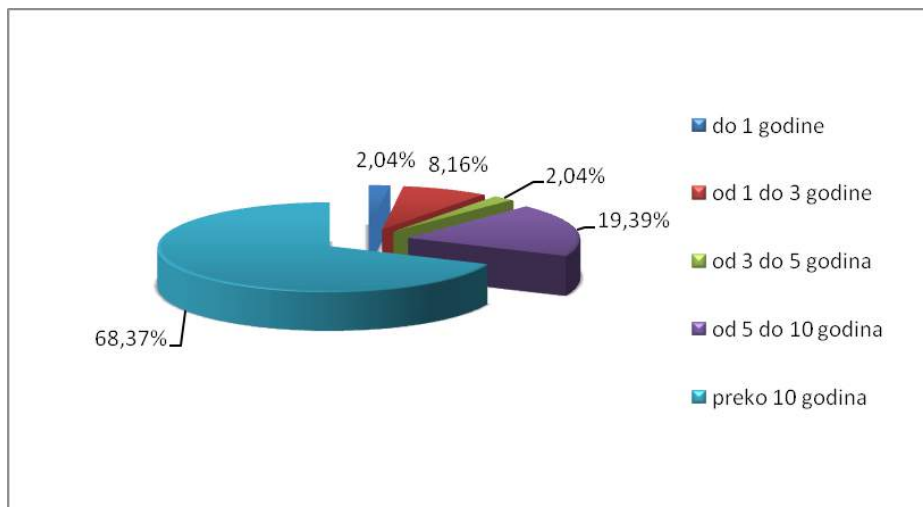
U okviru djelatnosti **Prerađivačka industrija** organizovano je 32,5 % svih društava sa ograničenom odgovornošću, u **Trgovini na veliko i malo** 30 %, u oblasti **Hoteli i restorani** 10 %. U oblastima **Ribarstvo** i **Građevinarstvo** po 7,5 %, **Promet nekretninama** 5 %, zatim u oblastima **Poljoprivreda, lov i šumarstvo**, **Saobraćaj i veze** i **Ostale komun. društ. aktivnosti** po 2,5 %.

Uporedni pregled poslodavaca prema oblicima organizovanja i vrstama djelatnosti u Beranama, Plavu, Rožajama i Andrijevići ukazuje da je najviše preduzeća organizovano kao društvo sa ograničenom odgovornošću i većina je u djelatnosti Prerađivačka industrija, zatim kao oblik organizovanja slijede javne ustanove, preduzetnici i akcionarska društva.

2.1.4. Poslodavci prema vremenu poslovanja

Cilj pitanja u anketi - **Datum osnivanja** - bio je da se na osnovu ovog pokazatelja, indirektno, dođe do saznanja koja mogu koristiti kod projektovanja i realizacije programa za unapređivanje kvaliteta usluga poslodavcima uz uvažavanje njihovih specifičnih potreba i zahtjeva koji su karakteristični za određene vremenske periode poslovanja.

Grafički prikaz poslodavaca u Beranama, Plavu, Rožajama i Andrijevici prema vremenu poslovanja (Pitanje 4)

Podatak da je 2,04 % poslodavaca **osnovano u posljednjoj**, a takođe isti procenat ispitanika **posluje u prirodu od 3 do godina**, treba vrednovati u kontekstu karakteristika odabranog uzorka, jer je izostavljanjem poslodavaca sa manjim brojem zaposlenih znatno reducirana upravo kategorija ispitanika sa poslovanjem do jedne i kategorija ispitanika sa poslovanjem od jedne do tri godine. Značajan je procenat poslodavaca koji posluju **od 1 do 3 godine** – 8,16 %. Pored ovoga izražena je pojava pre/registracije za druge ili dodatne djelatnosti bez odjave prethodne djelatnosti, odnosno brisanja iz Sudskog registra. Međutim, njihovo učešće u populaciji je značajno, što upućuje na potrebu angažovanja Zavoda u zadovoljavanju njihovih kadrovskih potreba. Posebno iz razloga što se očekuje najveće zapošljavanje upravo kod poslodavaca koji posluju kraći vremenski period iz više razloga, a posebno uvođenje novih tehnologija i metoda rada shodno evropskim standardima, veći stepen saradnje sa institucijama sistema, tendencija razvoja i proširenja kapaciteta.

Relativno veliki broj ispitanika posluje u **5 do 10 godina** - 19,39%, što je indikativno u smislu potrebe da Zavod svoje aktivnosti usmjerava na usluge ovim poslodavcima koje su karakteristične za prve godine poslovanja u kojima se provjeravaju mogućnosti opstanka na tržištu i utvrđuju pravci razvoja.

Saradnja Zavoda sa poslodavcima koji posluju **preko 10 godina** (68,37%), u održavanju zaposlenosti i stvaranju uslova za otvaranje novih radnih

mjesta, takođe, podrazumijeva prilagođavanje njihovim potrebama koje proisiču iz takvog statusa.

Tabela 2.1.4.
 Pregled poslodavaca prema opštinama i vremenu poslovanja

OPŠTINA		PERIOD.POSTOJANJA.DRUŠTVA					UKUPNO
		Do 1 godine	Od 1 do 3 godine	Od 3 do 5 godina	Od 5 do 10 godina	Preko 10 godina	
Berane	br.	2	3	2	11	20	38
	%	5,26	7,89	5,26	28,95	52,63	100,00
Plav	br.					12	12
	%					100,00	100,00
Rožaje	br.		4		8	30	42
	%		9,52		19,05	71,43	100,00
Andrijevica	br.		1			5	6
	%		16,67			83,33	100,00
UKUPNO	br.	2	8	2	19	67	98
	%	2,04	8,16	2,04	19,39	68,37	100,00

Učešće poslodavaca sa poslovanjem do jedne godine kao i od 3 do 5 godina je najmanje, dok je učešće onih koji posluju preko 10 godina najveće. Razlike između opština su neznatne i procentualno učešće određeno je strukturom uzorka.

2.1.5. Poslodavci prema broju zaposlenih

U sljedećoj tabeli prikazana je struktura poslodavaca prema broju zaposlenih na nivou opština.

Tabela 2.1.5.
 Pregled poslodavaca prema broju zaposlenih

OPŠTINA	P.O.S.L.O.D.A.V.C.I					UKUPNO
	Jedan radnik	Od 1 do 5 radnika	Od 5 do 10 radnika	Od 10 do 50 radnika	Preko 50 radnika	
Berane		3	9	18	8	38
Plav		2		4	6	12
Rožaje		4	16	15	7	42
Andrijevica			1	3	2	6
UKUPNO		9	26	40	23	98

Prilikom strukturiranja uzorka nijesu adekvatno tretirani poslodavci sa manjim brojem zaposlenih.

U grupi **jedan radnik** nije bilo anketiranih poslodavaca. U grupi **od 1 do 5 radnika** je oko 9 % anketiranih poslodavaca, **od 5 do 10 radnika** - 26,53 %, **od 10 do 50 radnika** – 40,82 % i u grupi **preko 50 radnika** je 23,47 % anketiranih poslodavaca.

Iz tabele se može zaključiti da oko 75 % anketiranih poslodavaca zapošljava do 50 radnika. Ako se kao srednja preduzeća tretiraju upravo ovi poslodavci, onda je obim privrednih društava, preduzetnika, javnih službi i drugih oblika organizovanja na nivou malih i srednjih preduzeća u ovoj anketi zastupljen u velikom procentu.

Struktura poslodavaca prema ovom parametru potencira potrebu prilagođavanja aktivnosti Zavoda u pružanju usluga malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima, što je bio zaključak i prethodne ankete.

Podaci dobijeni u prethodnoj anketi, odnosno anketiranje poslodavaca u 2006/2007. godini ukazuju da smo aktuelni uzorak strukturirali upravo tako da u njemu preovladavaju mala i srednja preduzeća (vezano za broj zaposlenih).

2.1.6. Poslodavci prema vrstama djelatnosti i broju zaposlenih

Upoređivanje poslodavaca prema djelatnostima i broju zaposlenih projektovano je zbog očekivanja da analiza ovih odnosa može obezbijediti dodatne informacije u cilju potpunijeg uvida u realno stanje na tržištu rada i racionalnije planiranje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja.

Tabela 2.1.6.

Pregled poslodavaca prema djelatnostima i broju zaposlenih

VRSTE. DJELATNOSTI	P.O.S.L.O.D.A.V.C.I					UKUPNO
	Jedan radnik	Od 1 do 5 radnika	Od 5 do 10 radnika	Od 10 do 50 radnika	Preko 50 radnika	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo				1		1
Ribarstvo			3	2		5
Prerađivačka industrija		3	10	5	2	20
Proizvodnja i snabdijevanje el. energ.				1	2	3
Građevinarstvo			1	2		3
Trgovina na veliko i malo		2	5	8	1	16
Hoteli i restorani		2	4	3		9
Saobraćaj i veze				1	1	2
Finansijsko posredovanje			1	1		2
Aktivnosti u vezi s nekretninama			1	1		2
Državna uprava		1	1	2	3	7
Obrazovanje		1		5	10	16
Zdravstveni i socijalni rad				2	2	4
Ostale komun. društ. aktivnosti				6	2	8
UKUPNO		9	26	40	23	98

Oko 33 % poslodavaca koji zapošljavaju **do 5 radnika** je u oblasti **Prerađivačke industrije, Trgovine na veliko i malo i Hoteli i restorani** po 22,22 % i po 11,11 % u oblastima **Državna uprava i Obrazovanje**. U grupi **od 5 do 10 radnika** registrovan je sličan rezultat, dominantno je učešće poslodavaca u djelatnostima **Prerađivačke industrije, Trgovine na veliko i malo i Hotelima i restoranima**.

Sa povećanjem broja zaposlenih mijenja se zastupljenost poslodavaca u pojedinim djelatnostima. Ovo se posebno odnosi na poslodavce sa **preko 50 zaposlenih**, čije je učešće u pojedinim djelatnostima: **Obrazovanje** – 43,48 %, **Državna uprava** – 13,04 %, a zatim 8,7 % kod **Prerađivačke industrije, Proizvodnja i snabd. el. energijom, Zdravstveni i socijalni rad, Ostale komun. društ. aktivnosti** itd.

2.1.7. Ocjene poslodavaca o poslovnoj klimi u zemlji

Ovo pitanje nije obuhvaćeno prethodnom anketom, ali je projektovano u ovom istraživanju, kako bi se sagledale ocjene poslodavaca o poslovnoj klimi u zemlji. U prethodnim anketama pitanje se odnosilo na ocjenu poslodavaca o radu/poslovanju svoje firme.

Poslodavci su imali mogućnost da od tri predložena modaliteta ocijene svoje mišljenje o poslovnoj klimi u zemlji. Modaliteti odgovora su Dobro, Zadovoljavajuće i Loše, gdje je trebalo navesti i razloge poslednje ocjene.

Tabela 2.1.7.

Ocjena poslodavaca o poslovnoj klimi u zemlji (Pitanje 13)

VRSTE.DJELATNOSTI	Kako ocijenjujete poslovnu klimu u zemlji		
	Dobro	Zadovoljavajuće	Loše
Poljoprivreda, lov i šumarstvo		1	
Ribarstvo		4	1
Prerađivačka industrija	6	9	5
Proizvodnja i snabdijevanje el. energ.		1	2
Građevinarstvo	1	1	1
Trgovina na veliko i malo	2	12	2
Hoteli i restorani		7	2
Saobraćaj i veze		2	
Finansijsko posredovanje	1	1	
Aktivnosti u vezi s nekretninama	1		1
Državna uprava	3	4	
Obrazovanje	9	7	
Zdravstveni i socijalni rad	1	3	
Ostale komun. društ. aktivnosti	1	7	
UKUPNO	25	59	14

Poslovnu klimu u zemlji **Zadovoljavajuće** je ocijenilo 59 (60,2 %) poslodavaca. Kod poslodavaca koji zadovoljavajuće ocjenjuju poslovnu klimu u zemlji, 20,34 % je u djelatnosti **Trgovina** (što znači da je ova oblast najbolje zakonski uređena) dok je u oblasti **Prerađivačke industrije** 15,25 %, a zatim slijede: **Hoteli i restorani**, **Obrazovanje** i **Ostale komun. društ. aktivnosti** sa 11,86 %.

Poslovnu klimu u zemlji **dobrim** ocjenjuje 25 (25,5 %) poslodavaca. 76 % ispitanika koji dobro ocjenjuju poslovnu klimu u zemlji je u neproizvodnim djelatnostima.

Poslovnu klimu u zemlji 14 poslodavaca (14,29 %) ocijenilo je **lošim**. Najviše anketiranih poslodavaca (35,71 %) je iz oblasti **Prerađivačke** industrije. Razloge loše poslovne klime ovi poslodavci vide u nerazvijenosti industrijske proizvodnje sjevernog dijela zemlje, zatim nerazvijenosti infrastrukture i drugih preduslova za bolji razvoj.

2.1.8. Plan/strategija razvoja firme

Anketirani poslodavci su imali mogućnost da odgovore na pitanje da li imaju pripremljen plan/strategiju razvoja svoje firme. Ponuđeno je više modaliteta sa odgovorima DA ili NE.

Tabelarni pregled koji slijedi prikazuje odgovore poslodavaca prema djelatnostima.

Tabela 2.1.8. Plan/strategija razvoja firme (*Pitanje 14*)

VRSTE.DJELATNOSTI	Da li imate pripremljen plan/strategiju razvoja firme							
	Da li imate biznis plan		Da li imate strategiju/ plan razvoja		Da li imate usvojen sistem kvaliteta		Da li planirate investicije	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1		1		1		1	
Ribarstvo	4	1	2	3	3	2	4	1
Prerađivačka industrija	11	9	11	9	9	11	15	5
Proizvodnja i snabd.el. energijom	1	2	1	2		2	1	2
Građevinarstvo	2	1	2	1	1	2	2	1
Trgovina na veliko i malo	7	9	7	9	3	13	14	2
Hoteli i restorani	5	4	6	3	4	5	8	1
Saobraćaj i veze	1	1	1	1		1	2	
Finansijsko posredovanje	1	1	2		2		2	
Aktivnosti u vezi s nekretninama	1	1	2		1	1	2	
Državna uprava		7	4	3	1	6	3	4
Obrazovanje	6	10	6	10	3	13	5	11
Zdravstveni i socijalni rad		4	3	1		1	1	3
Ostale komun. društ. aktivnosti	3	5	5	3		3	6	2
UKUPNO	43	55	53	45	28	60	66	32

Na pitanje *Da li imate biznis plan* 43,88 % poslodavaca je odgovorilo **DA**, a 56,12 % sa **NE**. Najviše je poslodavaca koji imaju urađen biznis plan u oblasti **Prerađivačke industrije** – 25,58 % i **Trgovine na veliko i malo** – 16,28 %. Najviše poslodavaca koji nemaju urađen biznis plan takođe se bave **Obrazovanjem** (18,18 %), zatim **Prerađivačkom industrijom** i **Trgovinom** (po 16,36 %) itd.

Na pitanje *Da li imate strategiju/plan razvoja* oko 54 % poslodavaca je dalo odgovor **DA**, a oko 46 % odgovor **NE**, što ukazuje da nešto oko polovine anketiranih poslodavaca imaju svoju strategiju razvoja. Najviše je poslodavaca iz djelatnosti **Prerađivačke industrije, Trgovine, Obrazovanja i Hotela i restorana** koji imaju strategiju razvoja, a opet je najviše poslodavaca iz ovih djelatnosti koji nemaju strategiju.

Na pitanje *Da li imate usvojen sistem kvaliteta* odgovor je dalo 88 poslodavaca, od čega oko 32 % imaju i oko 68 % koji nemaju usvojen sistem kvaliteta. Najviše poslodavaca koji nemaju usvojen sistem kvaliteta je iz djelatnosti **Trgovine, Obrazovanja i Prerađivačke industrije**, slično kao i u prethodnoj anketi.

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca njih 66 ili 67,35 % planira svoje investicije, dok 32 ili 32,65 % ne planira. Kod odgovora na ovo pitanje među anketiranim poslodavcima najviše je bilo iz djelatnosti **Prerađivačka industrija, Trgovina i Hoteli i restorani** koji planiraju ili ne planiraju investicije.

Podaci o radu i poslovanju anketiranih poslodavaca u svim ovim odgovorima pokazuju da su u svim odgovorima sa **DA** ili **NE** najviše zastupljene sledeće djelatnosti: **Prerađivačka industrija, Trgovina na veliko i malo i Obrazovanje**. Realno je bilo očekivati ovakvu zastupljenost pomenutih djelatnosti, jer su bili dominantni u strukturi anketiranih, a odabrani upravo zbog karaktera poslodavaca ove Regije. U cjelini posmatrano, anketirani poslodavci imaju strategiju razvoja i planiraju investicije, ali u manjoj mjeri imaju biznis planove i usvojen sistem kvaliteta. Obzirom na tendencije u privrednim kretanjima i stabilizaciji tržišta za očekivati je, da već naredno istraživanje pokaže znatan napredak u ostvarivanju planova razvoja.

2.1.9. Tržište na kome organizacija dominantno posluje

Ovo pitanje nije bilo postavljeno u prethodnim anketama. Ponuđeni su sledeći odgovori: lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom. Rezultati odgovora prikazani su u sledećoj tabeli.

Tabela 2.1.9. Tržište na kome organizacija dominantno posluje (*Pitanje 12*)

OPŠTINA		TRŽIŠTE				UKUPNO
		Lokalno	Regionalno	Nacionalno	Međunarodno	
Berane	br.	23	4	3	8	38
	%	60,53	10,53	7,89	21,05	100,00
Plav	br.	9	3			12
	%	75,00	25,00			100,00
Rožaje	br.	31	8		3	42
	%	73,81	19,05		7,14	100,00
Andrijevica	br.	4	1		1	6
	%	66,67	16,67		16,66	100,00
UKUPNO	br.	67	16	3	12	98
	%	68,37	16,33	3,06	12,24	100,00

Odgovori na pitanje *Na kom tržištu organizacija dominantno posluje* pokazali su da najviše anketiranih poslodavaca dominantno posluje na **lokalnom** tržištu – njih 67 (68,37 %), zatim na **regionalnom** – 16 (16,33 %), **međunarodnom** – 12 (12,24 %) i **nacionalnom** – 3 (3,06 %).

Relativno mali procenat poslodavaca koji posluju na međunarodnom tržištu kao i pokazatelj da samo 32 % organizacija ima usvojen sistem kvaliteta ukazuju na nespornost firmi iz ovog dijela sjeverne regije za poslovanje na međunarodnom tržištu i na opredijeljenost ka izvozu.

2.1.10. Organizacija je dio neke druge organizacije . (domaće ili strane)

Kao i prethodno, ni ovo pitanje nije bilo postavljeno u prethodnim anketama. Rezultati su prikazani u sledećoj tabeli.

Tabela 2.1.10. Organizacija je dio neke druge organizacije, domaće ili strane
(Pitanje 11)

OPŠTINA	KATEgORIJA .ODgOVORA				UKUPNO
	NE		DA		
	Broj poslodavaca	%	Broj poslodavaca	%	
Berane	37	97,37	1	2,63	38
Plav	12	100,00			12
Rožaje	40	95,24	2	4,76	42
Andrijevića	6	100,00			6
UKUPNO	95	96,94	3	3,06	98

Odgovori na ovo pitanje su pokazali da 96,94 % anketiranih poslodavaca nije dio neke druge organizacije, bilo domaće ili strane. Samo 3,06 % anketiranih poslodavaca je potvrdno odgovorilo na ovo pitanje i uglavnom se radilo o bankama. Ovo pitanje nam je takođe poslužilo i u tehničke svrhe pravilnog reprezentovanja rezultata ankete. U slučaju da je neka organizacija dio neke druge organizacije, trebalo je navesti i šifru opštine u kojoj se nalazi matična firma, upravo iz pomenutih razloga.

2.2. Zaposlenost i zapošljavanje u tekućoj godini

2.2.1. Prosječna zaposlenost u tekućoj godini prema vrstama djelatnosti

Zbog detaljnije analize posebno su obrađeni podaci za prosječnu zaposlenost i ukupnu zaposlenost registrovanu na dan anketiranja.

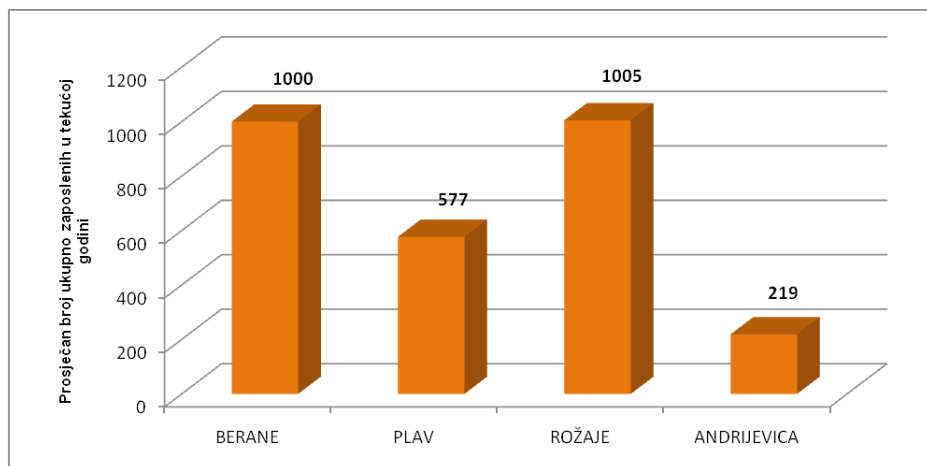
Tabela 2.2.1. Prosječan broj ukupno zaposlenih prema vrstama djelatnosti i Regiji

VRSTE.DJELATNOSTI	OPŠTINA				UKUPNO
	Berane	Plav	Rožaje	Andrijevisa	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo			12		12
Ribarstvo	12	22	21	9	64
Prerađivačka industrija	79	56	179	83	397
Proizvodnja i snabd.el. energijom	58	70		29	157
Građevinarstvo	33		6		39
Trgovina na veliko i malo	94	25	86		205
Hoteli i restorani	45	30	22		97
Saobraćaj i veze	81		14		95
Finansijsko posredovanje			19		19
Aktivnosti u vezi s nekretninama	26				26
Državna uprava	74	117	119		310
Obrazovanje	271	137	285	98	791
Zdravstveni i socijalni rad	23	120	151		294
Ostale komun. društ. aktivnosti	204		91		295
UKUPNO	1000	577	1005	219	2801

Najveći broj zaposlenih (28,24 %) je u **Obrazovanju**, slijedi **Prerađivačka industrija** – 14,17 %, **Državna uprava** – 11,07 %, **Ostale komun. društ. aktivnosti** - 10,53 %, a zatim **Zdravstveni i socijalni rad** – 10,50 %.

U **Trgovini na veliko i malo** zaposleno je 7,32 %, **Proiz. i snabd. el. energijom** zastupljena je sa 5,61 %. Ostale djelatnosti, pojedinačno su zastupljene ispod 4%.

Prosječan broj ukupno zaposlenih u Regiji koju pokriva Biro rada Berane, ilustrovan je grafičkim prikazom koji slijedi.

Ovogodišnja anketa poslodavaca sprovedena je na duplo manjem uzorku u odnosu na anketu iz prethodne godine. U odnosu na prethodno istraživanje, srazmjerno posmatrano, prosječan broj zaposlenih kod pojedinih djelatnosti ostao je isti.

2.2.2. Ostvareno povećanje broja zaposlenih

U **tekućoj godini** kod 98 anketiranih poslodavca u opštinama Berane, Andrijevica, Plav i Rožaje zaposleno je **272** radnika i to **172** na određeno i **100** na neodređeno vrijeme, ili 2,27 % od ukupnog broja zaposlenih na nivou države, gdje je broj zaposlenih u tekućoj godini iskazan cifrom 11992 kod ukupno 2117 anketiranih poslodavaca.

Struktura ostvarenog povećanja broja zaposlenih² prema nivoima obrazovanja (*pitanje 19*), prikazana je u tabeli 2.2.2.

Tabela 2.2.2. Pregled ostvarenog zapošljavanja u tekućoj godini prema vrsti radnog odnosa i nivoima obrazovanja

BROJ. ZAPOSLENIH	STEPEN STRUČNE SPREME							SVEgA
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Određeno vrijeme	9	7	24	73	1	22	36	172
Neodređeno vrijeme	15	3	6	49	2	7	18	100
SVEgA	24	10	30	122	3	29	54	272

² Kada se pokazateljima obuhvata ukupna zaposlenost, tj. zaposlenost na neodređeno i određeno vrijeme, oni se mogu tretirati i kao broj zapošljavanja (zapošljavanje iste osobe na istim poslovima u više navrata ili zapošljavanje više pojedinaca na istom radnom mjestu u vremenskim intervalima koji se slijede, ali u diskontinuitetu).

Najveći broj zapošljavanja ostvaren je kod **četvrtog** – 44,85 % i **sedmog stepena** – 19,85 %. U tekućoj godini zaposleno je najviše srednjoškolaca, preko 55 % od ukupnog zapošljavanja. U **nižim stepenima** ostvareno je 12,5 %, a sa **višim i visokim** obrazovanjem 31,62 % ukupnog zapošljavanja.

Kod ovog parametra primijetne su razlike da je u tekućoj godini ostvareno više zapošljavanja sa višim i visokim obrazovanjem nego u prethodnoj, kao što je i primjetno da je zapošljavanje sa III i IV stepenom manje nego u prethodnoj godini.

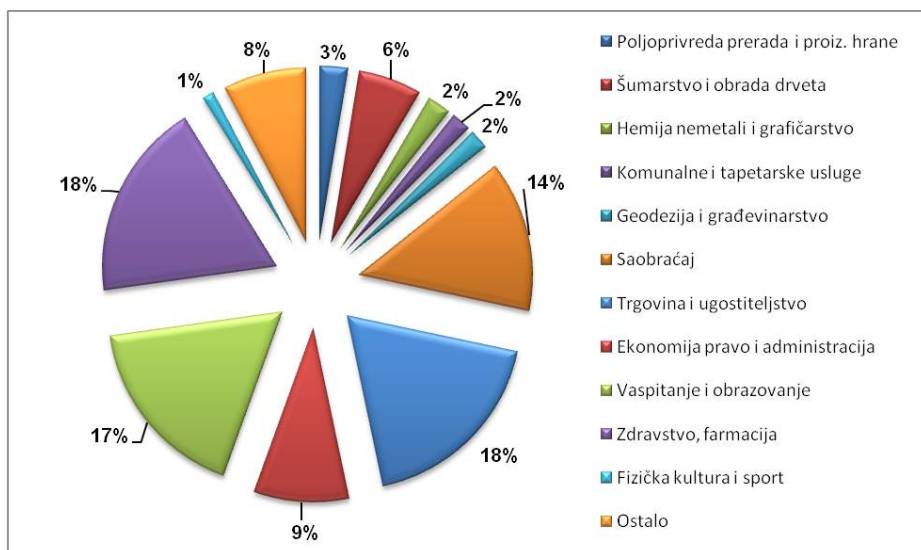
Parametri ukazuju da poslodavci sve više zapošljavaju lica sa većim stepenom obrazovanja i širokim spektrom posebnih znanja (modaliteti odgovora pitanja 27).

Zapošljavanja u tekućoj godini posmatrana prema grupama zanimanja ukazuju na bitna obilježja tržišta rada, odnosno potreba rada za određenim profilima kadrova koje su izražene posljednjih godina u odnosu na obrazovnu i profesionalnu strukturu lica koja traže zaposlenje.

Slijedi grafički prikaz ostvarenog (ukupnog) povećanja broja zaposlenih prema grupama zanimanja³, s tim što su odabrane samo grupe koje su najviše zastupljene.

3 "Šifarnik zanimanja i stručne sprema" koji se koristi za evidencije u oblasti nezaposlenosti. Zaposleni su svrstani prema stepenima stručne sprema i zanimanjima na osnovu radnog mjesta, odnosno zanimanja koje pojedinci obavljaju, a ne na osnovu formalnih kvalifikacija koje posjeduju.

Grafički prikaz zapošljavanja u tekućoj godini prema grupama zanimanja

Struktura ostvarenog zapošljavanja u tekućoj godini prema grupama zanimanja visoko korelira za pokazateljima o zapošljavanju prema djelatnostima poslodavaca. To je očekivan rezultat, jer je klasifikacija grupa zanimanja slična podjeli vrsta djelatnosti.

Upoređivanje strukture lica koja traže zaposlenje u odnosu sa rezultatima ankete na nivou grupa zanimanja ne omogućava potpuniju analizu odnosa ponude i tražnje. Prilikom oglašavanja slobodnih radnih mjesta uz posredovanje Zavoda, poslodavci u prijavama navode više zanimanja koja su tražena za određene poslove odnosno nijesu fokusirani na određenu kvalifikaciju i zanimanje. Osim toga, nerijetko se oglašava potreba za zanimanjem koje nije primjereno za određeno radno mjesto. Samim tim otežana je detaljna analiza tržišta rada.

2.2.3. Obrazovna i profesionalna struktura zaposlenih

Struktura ukupno zaposlenih na dan anketiranja prema stepenima stručne sprema i grupama zanimanja obrađena je odvojeno od pokazatelja prosječne zaposlenosti tokom godine.

Tabela 2.2.3. Struktura zaposlenih* prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja

Grupe zanimanja	Stepeni stručne spreme								SVEgA
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Poljoprivreda, prerada i proiz. hrane	4	2	55	32	6	3	2		104
Šumarstvo i obrada drveta	20	29	55	36	27		3		170
Geologija i rudarstvo				17		1	1		19
Mašinstvo i obrada metala				1					1
Elektrotehnika									
Hemija, nemetali i grafičarstvo	9	1	10	19	1	19	5		64
Tekstilstvo i kožarstvo									
Komunalne i tapetarske usluge	92	65	80	89		8	17		351
Geodezija i građevinarstvo	6	1	2	18	5	1	4		37
Saobraćaj	16	5	46	40	5				112
Trgovina i ugostiteljstvo	14	19	85	160	11	18	8		315
Ekonomija, pravo i administracija			15	201	4	54	204	2	480
Vaspitanje i obrazovanje			3	23	13	251	384	3	677
Društveno hum. područje				3		9	10		22
Prirodno-matematički									
Kultura, umjetnost	3	1	2	20		3	8		37
Zdravstvo, farmacija			7	136	1	6	84	1	234
Fizička kultura i sport				8	1	2	5		16
Ostalo	96	53	49	59		2	3		262
SVEgA	260	176	409	861	74	377	738	6	2901

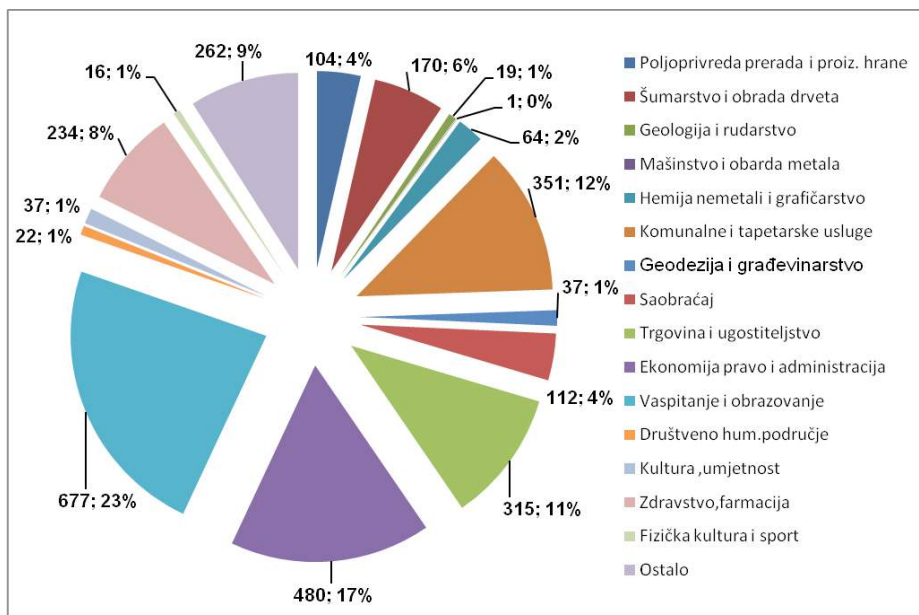
*Ukupno zaposleni (na određeno i neodređeno vrijeme).

Najviše zaposlenih je sa **četvrtim** (29,68 %), zatim **sedmim** (25,44 %), **trećim** stepenom (14,10 %). Šesti stepen je zastupljen sa 13 %. **Prvi** i **drugi** stepen zajedno obuhvataju 15,03 % zaposlenih. Sa **petim** stepenom stručne spreme je 2,55 % zaposlenih. Među anketiranim poslodavcima 0,2 % je onih koji zapošljavaju **magistre** i **doktore nauka**.

Procentualno je manje učešće zaposlenih u nižim, odnosno veće u višim stepenima stručne spreme.

Uporedni pregled pokazatelja sa strukturom ukupne zaposlenosti u Grnoj Gori (86092) ukazuje da je učešće Regije (Berane, Andrijevica, Plav i Rožaje) 3,37 %. Ove godine ovaj procenat je skoro za duplo manji nego u prethodnoj anketi.

Sljedeće grupe zanimanja dominantno opredjeljuju profesionalnu strukturu ukupno zaposlenih (broj i procenat) na dan anketiranja.

Zanimanja iz područja rada **Vaspitanje i obrazovanje** zastupljena su sa oko 23 %, **Ekonomija, pravo i administracija** sa 17 %, **Komunalne i tapetarske usluge** 12 %, **Trgovina i ugostiteljstvo** 11 %, **Ostala** zanimanja sa oko 9 %, **Zdravstvo i farmacija** sa oko 8 %, **Šumarstvo i obrada drveta** sa oko 6 %, **Poljoprivreda** kao i **Saobraćaj** sa oko 4 % itd.

Ovakvu strukturu zaposlenih prema grupama zanimanja uslovile su dvije okolnosti. Prvo, ona je ekvivalentna učešću zaposlenih u djelatnostima koje “pokrivaju” pojedine grupe zanimanja. Drugo, prilikom anketiranja poslodavaca, zaposleni su svrstani prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja na osnovu zanimanja koje obavljaju, a ne formalnih kvalifikacija koje posjeduju.

U poređenju sa rezultatima ankete iz prethodne godine, razlike kod pojedinih grupa zanimanja kreću se od 1 do 2% i mogu se objasniti razlikama u oblikovanju uzorka.

Podatak da su anketirani poslodavci prikazali manji broj zaposlenih lica u odnosu na prethodnu anketu može se objasniti odabirom duplo

manjeg uzorka istraživanja. Takođe, do smanjenja ukupne zaposlenosti došlo je usljed reforme sistema obrazovanja, kao i zbog prestrukturiranja prerađivačke industrije i proglašenja tehnno-ekonomskih viškova.

Tabela 2.2.3 – 1. Starosna i polna struktura zaposlenih po djelatnostima

Starosna struktura zaposlenih po stepenima stručne spreme i djelatnosti firma			Pojloprivreda, lov i šumarstvo	Ribarstvo	Prerađivačka industrija	Proizvodnja i snabd. el. energije	Gradvinarstvo	Trgovina na veliko i malo	Hoteli i restorani	Saobraćaj, skladištenje	Finansijsko posredovanje	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Državna uprava	Obrazovanje	Zdravstveni i socijalni rad	Ostale komun. dr. aktivnosti	UKUPNO
SSS	Starosno doba	Pol	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
I	Od 19 do 24	Ž			1			8		1			1				11
		U			3			10		2			1			16	32
	Od 25 do 30	Ž		1					1				1	2			5
		U		2	7	1	6	2	1				1	2		55	77
	Od 31 do 40	Ž		3			1		1	2				2	2		11
		U		4	11	8	1	9	1	10				6	2	11	63
	Od 41 do 50	Ž		1	3	1			1		1		2	16	3	8	36
		U		1	15	5			5	1	1		3	21	3	14	69
	Od 51 do 54	Ž								1			1	6	3	1	12
		U		1	4	4				5			1	8	4	17	44
II	Od 55 do 65	Ž			2	3				3			1				1
		U											1				9
	Od 19 do 24	Ž															
		U			3		1	1									5
	Od 25 do 30	Ž			1			7					1				9
		U			10	2		8					9			3	32
	Od 31 do 40	Ž		1				3					2	6	1		13
		U		2	16	9		7			1		2	7	3	8	55
	Od 41 do 50	Ž			1	2	1		1	1			4	6	6	1	23
		U			2	15	1		4	2			6	8	6	11	55
	Od 51 do 54	Ž				1			4								5
		U				7			4					7		2	20
	Od 55 do 65	Ž				2							1	1			4
		U				3							1	3			7

Starosna struktura zaposlenih po stepenima stručne spreme i djelatnosti firma			Pojoprivreda, lov i šumarstvo	Ribarstvo	Prerađivačka industrija	Proizvodnja i snabd. el. energije	Gradvinarstvo	Trgovina na veliko i malo	Hoteli i restorani	Saobraćaj, skladištenje	Finansijsko posredovanje	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Državna uprava	Obrazovanje	Zdravstveni i socijalni rad	Ostale komun. dr. aktivnosti	UKUPNO
SSS	Starosno doba	Pol	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
III	Od 19 do 24	Ž		1	2			11	1						3		18
		U		1	4	3		14	2						3		27
	Od 25 do 30	Ž		1	6		2	6	3						12		30
		U		2	21	5	2	22	6				1		18	1	78
	Od 31 do 40	Ž		8	8			8	3	1			2	1	2	2	35
		U		15	49	19		27	9	20			4	5	4	3	155
	Od 41 do 50	Ž		2	3		1		1				6	1		4	18
		U		8	21	16	3	5	4	3	1		8	9	4	10	92
	Od 51 do 54	Ž		1									2	1			4
		U		2	1	5				2			5	8		15	38
	Od 55 do 65	Ž											2				2
		U		1		8				1			4	1	3		18
IV	Od 19 do 24	Ž		1	2		1	1	13	2		1			10	4	35
		U		2	8		2	6	20	12		1	1		13	7	72
	Od 25 do 30	Ž			11	1		23	5	2			5	9	6	6	68
		U		2	23	1	4	33	10	8	1	4	27	13	19	11	156
	Od 31 do 40	Ž	1	2	7	3	3	10	2	1	5		8	2	24	16	84
		U	1	9	37	9	5	23	13	7	5	1	22	11	35	26	204
	Od 41 do 50	Ž		1	9	1	1	18	6	1		13	21	12	37	7	127
		U		5	32	8	1	28	13	6	2	19	48	23	47	34	266
	Od 51 do 54	Ž			3	2			2				9	4	14	4	38
		U		1	10	7	4	4	4	2	2		17	11	18	12	92
	Od 55 do 65	Ž				2		4					9	1	4	3	23
		U			1	6		4		1			15	2	9	5	43

Starosna struktura zaposlenih po stepenima stručne spreme i djelatnosti firma			Pojoprivreda, lov i šumarstvo	Ribarstvo	Prerađivačka industrija	Proizvodnja i snabd. el. energije	Gradevinarstvo	Trgovina na veliko i malo	Hoteli i restorani	Saobraćaj, skladištenje	Finansijsko posredovanje	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Državna uprava	Obrazovanje	Zdravstveni i socijalni rad	Ostale komun. dr. aktivnosti	UKUPNO
SSS	Starosno doba	Pol	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
V	Od 19 do 24	Ž															
		U															
	Od 25 do 30	Ž															
		U	2		1									1			4
	Od 31 do 40	Ž															
		U	5		23			1		1				1		1	32
	Od 41 do 50	Ž		1					1					4			6
		U	1	1	5		5		2					7	1	2	24
	Od 51 do 54	Ž						1						3			4
		U	1					1	2					6		1	11
VI	Od 55 do 65	Ž												5			5
		U												7			7
	Od 19 do 24	Ž												1			1
		U										1		2			3
	Od 25 do 30	Ž												21			21
		U											3	30			33
	Od 31 do 40	Ž			5			1				1	3	54	1	1	66
		U			17		1	4		1	1	3	6	69	3	2	107
	Od 41 do 50	Ž		1	1				3	1	2		4	46	7	3	68
		U	1	2	4	3			5	2	3	1	6	70	11	7	115
	Od 51 do 54	Ž			1		1	1		1			7	27			38
		U			4	1	1	1		2	1		7	52			69
	Od 55 do 65	Ž			1									15			16
		U			1								2	34	1		38

Starosna struktura zaposlenih po stepenima stručne spreme i djelatnosti firma			Poljoprivreda, lov i šumarstvo	Ribarstvo	Prerađivačka industrija	Proizvodnja i snabd. el. energije	Gradevinarstvo	Trgovina na veliko i malo	Hoteli i restorani	Saobraćaj, skladištenje	Finansijsko posredovanje	Aktivnosti u vezi s nekretninama	Državna uprava	Obrazovanje	Zdravstveni i socijalni rad	Ostale komun. dr. aktivnosti	UKUPNO
SSS	Starosno doba	Pol	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
VII	Od 19 do 24	Ž						3				2		4			9
		U						4				2		4			10
	Od 25 do 30	Ž			1		1					1	8	15	5	1	32
		U			4		1	1			2	2	16	40	12	4	82
	Od 31 do 40	Ž			4			1					17	39	14	2	77
		U			8	2		3			1		29	96	23	12	174
	Od 41 do 50	Ž			1	2		2				1	13	77	17	4	117
		U			9	6		2				2	41	151	30	16	257
	Od 51 do 54	Ž		2	1	2							2	29	7	2	45
		U	1	2	1	3	3	1		1	2		26	69	20	8	137
	Od 55 do 65	Ž				1							3	8	3		15
		U		1	4	3		1	2				13	34	9		67
VIII	Od 31 do 40	Ž											1				1
		U											1				1
	Od 41 do 50	Ž															
		U				1									1		2
	Od 51 do 54	Ž															
		U												1			1
	Od 55 do 65	Ž															
		U												1			1

U strukturi zaposlenih dominantno je učešće radne snage starosne dobi od 31 do 50 godina života (oko 58 %). Isto tako, u strukturi zaposlenih dominira učešće radne snage sa završenom srednjom školom - III i IV stepen stručne spreme.

Ženska radna snaga je zastupljena najviše kod IV i VII stepena stručne spreme, a u cjelini je zastupljena sa oko 40 % ukupne zaposlenosti.

Najveći broj zaposlenih je u djelatnostima **Obrazovanje, Prerađivačka industrija, Državna uprava, Ostale komun. dr. aktivnosti i Zdravstveni i socijalni rad**, gdje je najviše zastupljen kadar sa završenim srednjim i visokim obrazovanjem.

Zaposleni sa I i II stepenom stručne spreme su zastupljeni kod skoro svih starosnih doba, za razliku od prethodne ankete kada su najviše bili starosne dobi od 31 do 50 godina, što je ukazivalo da se radilo o starosnoj strukturi srednje dobi.

Zaposleni sa višim i visokim obrazovanjem su najviše zaposleni u djelatnostima **Obrazovanja, Državne uprave i Zdravstva**, gdje je posebno izražena zaposlenost ženske radne snage.

Radna snaga starosne dobi od 55 do 65 godina života je najviše zastupljena u djelatnostima **Obrazovanja, Državne uprave i Zdravstva**.

Radna snaga starosne dobi od 19 do 24 godine života je najviše zastupljena u djelatnostima **Trgovina, Hoteli i restorani i Prerađivačke industrije**.

2.2.4. Zaposlenost u tekućoj i godini osnivanja firmi poslodavaca

Uporedni pregled broja zaposlenih u tekućoj i godini osnivanja daje potpuniju sliku o kretanju zaposlenosti kod anketiranih poslodavaca.

Tabela 2.2.4. Pregled zaposlenih u tekućoj i godini osnivanja poslodavca

OPŠTINA		PERIOD.POSTOJANJA.DRUŠTVA					
		Do 1 godine	Od 1 do 3 godine	Od 3 do 5 godina	Od 5 do 10 godina	Preko 10 godina	UKUPNO
BERANE	tek. g.	52	42	91	293	522	1000
	g. osn.	30	28	14	204	300	576
	%	73,33	50,00	550,00	43,63	74,00	73,61
PLAV	tek. g.					577	577
	g. osn.					251	251
	%					129,88	129,88
ROŽAJE	tek. g.		38		60	907	1005
	g. osn.		25		34	428	487
	%		52,00		76,47	111,92	106,37
ANDRIJEVICA	tek. g.		9			210	219
	g. osn.		9			109	118
	%					92,66	85,59
UKUPNO	tek. g.	52	89	91	353	2216	2801
	g. osn.	30	62	14	238	1088	1432
	%	73,33	43,55	550,00	48,32	103,68	95,60

Tabelarni pregled ukazuje da je broj zaposlenih znatno povećan u tekućoj u odnosu na godinu osnivanja na nivou Regije, iako je povećanje zabilježeno rerspektivno u opštinama Plav, Rožaje, Andrijevica i zatim Berane.

Broj zaposlenih u tekućoj u odnosu na godinu osnivanja kod poslodavaca koji posluju od 3 do 5 godina je povećan za 550 %. Znatno je povećanje zaposlenih i kod onih poslodavaca koji posluju preko 10 godina – 103,68 %. Najmanje je povećanje zaposlenosti kod poslodavaca koji posluju od 1 do 3 godine – 43,55 %. Slični rezultati su prikazani i u prethodnoj anketi.

Na nivou Republike broj zaposlenih u tekućoj godini je 88927 što znači da je učešće ove Regije 3,43 % u ukupnoj zaposlenosti ili 2,88 % je učešće u ukupnoj zaposlenosti (49710) u godini osnivanja.

Obzirom da se radi o specifičnom aspektu zaposlenosti, na osnovu povećanja broja zaposlenih u tekućoj u odnosu na godinu osnivanja, nije moguće izvršiti detaljnu i dublju analizu zaposlenosti. Ta analiza bi bila detaljnija kada bi se analizirala i zaposlenost po djelatnostima poslodavaca, oblicima organizovanja i drugim obilježljima.

2.2.5. Invalidi i penzionisani radnici (*Pitanja 20 i 24*)

Ukupan broj zaposlenih **invalida** kod anketiranih poslodavaca je 5. Od ovog broja, po 2 ili 80 % zaposleno je u oblastima **Hoteli i restorani i Obrazovanju**. Jedan invalid (ili 20 %) zaposlen je u djelatnosti **Aktivnosti u vezi s nekretninama**.

U tekućoj godini **penzionisano** je 17 radnika i to u sljedećim djelatnostima poslodavaca:

• Obrazovanje	6
• Proiz. i snabd. el. energ.	3
• Saobraćaj, skladištenje i veze	2
• Državna uprava	2
• Zdravstveni i socijalni rad	2
• Finansijsko posredovanje	1
• Prerađivačka industrija	1

2.2.6. Viškovi zaposlenih

Na pitanje o **viškovima zaposlenih** u tekućoj godini potvrdno je odgovorilo 6 ili 6,12 % poslodavaca, kod kojih je evidentirano ukupno 9 lica sa takvim statusom. Iz pokazatelja da 93,88 % poslodavaca **nije iskazalo viškove zaposlenih** moglo bi se zaključiti da ovaj problem nije izražen u opštinama Berane, Plav, Andrijevica i Rožaje. Nažalost, realno stanje je drugačije. Naime, stvarni obim viškova zaposlenih je znatno veći. Ali, zbog teških socijalnih posljedica koje izaziva dovođenje zaposlenih u taj status, većina poslodavaca ne iskazuje realni višak zaposlenih prije zvanične verifikacije konkretnog programa takvog karaktera.

I pored toga što dobijeni odgovori nijesu odraz realnog stanja u pogledu zaposlenosti zaposlenih, odnosno viškova zaposlenih, indikativni su razlozi i načini rješavanja koje navode poslodavci.

Tabela 2.2.5-1 Viškovi zaposlenih u tekućoj godini prema razlozima i načinima rješavanja (*Pitanje28*)

RAZLOZI		BROJ. ODgOVORA	%	NAČIN RJEŠAVANJA		BROJ. ODgOVORA	%
A.	Prestrukturiranje proizvodnje	1	16,67	A.	Otpremnina	3	30,00
B.	Smanjenje obima proizvodnje/ usluga	3	50,00	B.	Raspored kod istog ili drugog poslodavca	3	30,00
C.	Neodgovarajuća struktura zaposlenih	2	33,33	C.	Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl.	1	10,00
D.	Drugi razlozi (navesti)			D.	Nije riješen status	2	20,00
				E.	Drugi razlozi (navesti)	1	10,00
SVEgA		6	100,00	SVEgA		10	100,00

(NAPOMENA: Ispitanicima je omogućeno da odaberu više od jednog između predloženih odgovora)

Iz tabele se može vidjeti da je **smanjenje obima proizvodnje/usluga** (50,00 %) ključni razlog za utvrđivanje viškova zaposlenih.

Odgovori koji se odnose na odabrane načine rješavanja viškova zaposlenih ukazuju da poslodavci najčešće se opredjeljuju za **otpremninu** (30,00 %) i **raspored kod istog ili drugog poslodavca** (30,00 %) kao načine rješavanja problema viška zaposlenih, dok se ostali načini rješavanja viškova koriste u manjem obimu.

Za narednu godinu rezultati su slični.

Tabela 2.2.5-1-1 Viškovi zaposlenih u narednoj godini prema razlozima i načinima rješavanja (*Pitanje28*)

RAZLOZI		BROJ. ODgOVORA	%	NAČIN RJEŠAVANJA		BROJ. ODgOVORA	%
A.	Prestrukturiranje proizvodnje	1	25,00	A.	Otpremnina	3	50,00
B.	Smanjenje obima proizvodnje/ usluga	2	50,00	B.	Raspored kod istog ili drugog poslodavca	1	16,67
C.	Neodgovarajuća struktura zaposlenih	1	25,00	C.	Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl.	1	16,67
D.	Drugi razlozi (navesti)			D.	Drugi razlozi (navesti)	1	16,67
SVEgA		4	100,00	SVEgA		6	100,00

(NAPOMENA: Ispitanicima je omogućeno da odaberu više od jednog između predloženih odgovora)

Tabela 2.2.5-2 Viškovi zaposlenih prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja (*Pitanje 27*)

GRUPE.ZANIMANJA		STEPEN STRUČNE SPREME BROJ.RADNIKA			UKUPNO
		II	IV	VII	
Komunalne i tapetar. usl.	2007.		5		5
	2008.				
Saobraćaj	2007.		2		2
	2008.				
Zdravstvo, farmacija	2007.				
	2008.		10	9	19
Ostalo	2007.	2			2
	2008.				
UKUPNO	2007.	2	7		9
	2008.		10	9	19
%	2007.	22,22	77,78		100,00
	2008.		52,63	47,37	100,00

Preko 77 % viškova zaposlenih u tekućoj godini je u **četvrtom** stepenu stručne spreme, a oko 22 % u **drugom**. Viškovi zaposlenih iskazani su u **komunalnim i tapetarskim uslugama i ostalim** djelatnostima.

Za narednu godinu predviđaju se viškovi radne snage u **Zdravstvu i farmaciji** zbog najavljene reorganizacije u ovoj oblasti. **Četvrti** stepen stručne spreme učestvuje sa 52,63 % (10 lica) i **sedmi** sa 47,37 % (9 zaposlenih).

U prethodnom istraživanju viškova zaposlenih je najviše bilo u III stepenu stručne spreme, potom u četvrtom i drugom stepenu.

Tabela 2.2.5 - 3 Viškovi zaposlenih u tekućoj godini prema stepenima stručne spreme i djelatnostima poslodavaca *(Pitanja 27/10)*

STEPEN STRUČNE SPREME		VRSTE.DJELATNOSTI			UKUPNO
		Proiz. i snabd. el. energijom	Zdravstveni i socijalni rad	Ostale komun. društ. aktivn.	
II	br.		2		2
	%		100,00		100,00
IV	br.	5		2	7
	%	71,43		28,57	100,00
SVEgA	br.	5	2	2	9
	%	55,56	22,22	22,22	100,00

Viškovi zaposlenih su iskazani kod drugog i četvrtog stepena stručne spreme u djelatnostima proizvodnja i snabd. el. energijom, zdravstveni i socijalni rad i ostale komun. društ. aktivnosti.

Ovako iskazani viškovi zaposlenih prema stepenima stručne spreme i djelatnostima poslodavaca čine 0,6 % od ukupnog broja viškova zaposlenih u Crnoj Gori.

Za narednu godinu predviđaju se viškovi zaposlenih u djelatnosti **Zdravstveni i socijalni rad** i to u IV (10 zaposlenih) i VII (9 zaposlenih) stepenu stručne spreme.

2.2.7. Deficitarni kadrovi

Od ukupnog broja poslodavaca 35 (35,71 %) je navelo da na tržištu rada nedostaju kadrovi određenog profila za njihove potrebe. Prema njihovim odgovorima u anketi, u tekućoj godini, broj potrebnih izvršilaca u kategoriji - deficitarni kadrovi - iskazan je cifrom 83.

Primijetno je smanjeno učešće ove Regije (1,85 %) u ukupnom broju deficitarnih kadrova u Crnoj Gori u odnosu na prethodnu anketu kada je ovaj procenat iznosio blizu 19 %. Na nivou Crne Gore u tekućoj godini je iskazan broj potrebnih izvršilaca 4491.

Na prvi pogled ovi pokazatelji bi se mogli smatrati značajnim indikatorom nesklada ponude i tražnje na tržištu rada, odnosno izvorom informacija za projektovanje obrazovnih programa i kapaciteta školskih organizacija.

Srednje stručne škole u opštinama na području koje pokriva Biro rada Berane i dalje obrazuju kadrove kojih ima na evidenciji nezaoposlenih u velikom broju. Naime, u vremenu kada je Regija imala izuzetno razvijenu industrijsku proizvodnju, kadar koji se obrazovao u srednjim školama bio je odgovarajućeg i potrebnog profila. Škole su i dalje zadržale iste programe, i edukuju ista zanimanja koja su nepotrebna iz razloga mijenjanja strukture privrede Regije. Neusklađenost na tržištu rada tako postaje veća.

Poslodavcima u savremenom sistemu poslovanja i privređivanja potrebni su kadrovi sa novim znanjima i vještinama. Potrebno je uskladiti sistem obrazovanja sa stvarnim potrebama poslodavaca.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore mnoge svoje aktivnosti usmjerava upravo na uspostavljanje sklada između ponude i tražnje na tržištu radne snage, odnosno na obezbjeđivanju kvalitetnih kadrova za potrebe poslodavaca.

Međutim, kada se analizira broj radnika i struktura zanimanja koja su označena kao deficitarna, zaključak je drugačiji.

Tabela 2.2.6. Pregled deficitarnih zanimanja prema stepenima stručne spreme i broju potrebnih radnika* (Pitanje 29)

Red. br.	Stepen stručne spreme	Naziv zanimanja		Broj. radnika	%
1.	II	Pomoćni – priučeni prerađivač i obrađivač drveta	(1*)	1	1,20
SVEgA:			(1*)	1	1,20
2.	III	Rukovalac mašina za krojenje rezane građe, el. i ploča	(3*)	3	3,61
3.		Monter keramičkih elektroizalacionih elemenata	(2*)	2	2,41
4.		Tapetar	(2*)	2	2,41
5.		Armirač	(4*)	2	2,41
6.		Tesar	(6*)	6	7,23
7.		Zidar	(5*)	5	6,02
8.		Izolater		1	1,20
9.		Kamenorezac	(2*)	2	2,41
SVEgA:			(24*)	23	27,70
10.	IV	Mašinski tehničar – tehnolog		1	1,20
11.		Elektrotehničar za računare		1	1,20
12.		Geometar		1	1,20
13.		Konobar	(5*)	5	6,02
14.		Kuvar	(4*)	4	4,82
15.		Recepcionar	(3*)	3	3,61
16.		Knjigovođa		1	1,20
17.		Novinski reporter	(2*)	2	2,41
SVEgA:			(14*)	18	21,66
18.	V	Prerađivač i obrađ. drveta – specijalista	(3*)	3	3,61
SVEgA:			(3*)	3	3,61
19.	VI	Mašinski inženjer		1	1,20
20.		Inženjer drumskog saobraćaja		1	1,20
21.		Ekonomista za finansije, račun. i bankarstvo	(2*)	2	2,41
22.		Pravnik	(1*)	1	1,20
23.		Fizioterapeut	(1*)	1	1,20
SVEgA:			(4*)	6	7,21

Red. br.	Stepen stručne spreme	Naziv zanimanja	Broj. radnika	%	
24.	VII	Tehnolog prerade mlijeka	1	1,20	
25.		Diplomirani inženjer arhitekture	1	1,20	
26.		Arhitektonski projektant	(1*)	1	1,20
27.		Diplomirani inženjer građevinarstva	(2*)	2	2,41
28.		Građ. projektant hidroteh. infrastrukture	(1*)	2	2,41
29.		Diplomirani ekonomista za turizam i ugostiteljstvo		1	1,20
30.		Diplomirani ekonomista	(3*)	2	2,41
31.		Diplomirani pravnik	(2*)	1	1,20
32.		Sudija redovnog suda	(5*)	3	3,61
33.		Programer informacionog sistema	(1*)	1	1,20
34.		Profesor razredne nastave	(4*)	1	1,20
35.		Profesor engleskog jezika	(3*)	3	3,61
36.		Profesor muzičke grupe predmeta	(4*)	4	4,82
37.		Profesor matematike		1	1,20
38.		Profesor veterinarske grupe predmeta	(2*)	2	2,41
39.		Režiser	(1*)	1	1,20
40.		Novinar	(1*)	1	1,20
41.		Doktor medicine	(7*)	4	4,82
SVEgA:		(37*)	32	38,62	
U.K.U.P.N.O:		(83*)	83	100,00	

*Cifre u zagradi označavaju broj potrebnih radnika deficitarnih zanimanja u narednoj godini. U ovoj tabeli su prikazane radi jednostavnijeg upoređivanja odgovora poslodavaca. Vidi komentar u podnaslovu 2.3.6. Deficitarni kadrovi. Pored pomenutih zanimanja u 2008. godini tražiće se još i 2 lica bez zanimanja i stručne spreme, u III stepenu: Bravar - 3; VI stepenu: Inženjer tehnologije prerade i obrade drveta – 1; VII stepenu: Diplomirani mašinski inženjer - 1, Tehnolog proizvodnje i prerade biljnih proizvoda – 1, Hemijski tehnolog proizvodnje – 1, Psiholog – 1. Dakle, ukupan broj potrebnih deficitarnih radnika kod anketiranih poslodavaca u narednoj godini je 93.

Struktura deficitarnih zanimanja u prethodnoj tabeli ukazuje da su poslodavci različito shvatili pojam **deficitarni** kadrovi, odnosno zanimanja.

Naime, u istu kategoriju svrstana su zanimanja koja su, često u velikom broju, registrovana na evidenciji nezaposlenih sa profilima kadrova koje u nedovoljnom obimu ili uopšte ne produkuje obrazovni sistem u Crnoj Gori.

U prvom slučaju radi se o licima koja traže zaposlenje, ali koja ne prihvataju ponuđene uslove i zahtjeve poslodavaca u pogledu zarada, radnog vremena i drugih uslova, odnosno prava po osnovu rada u određenom zanimanju (8,11 % odgovora).

Drugu grupu čine kadrovi kojih uopšte nema ili su nedovoljno zastupljeni u strukturi ponude radne snage (86,49 % odgovora). U trećoj grupi, kod 2,70 % odgovora poslodavaca, kao razlog deficitarnosti određenih zanimanja naveden je »nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova«. 2,70 % poslodavaca naveli su neke druge razloge.

Pregled iskazane strukture deficitarnih zanimanja ukazuje da neki poslodavci ne razlikuju pojmove *zanimanja iz rada*, koje predstavlja skup poslova (oblikovanih u radnom mjestu) koje lice obavlja, od zanimanja (*zvanja ili kvalifikacije*) stečenog pohađanjem verifikovanog obrazovnog programa koje, po pravilu, obuhvata širi krug poslova ili više zanimanja.

Četvrto shvatanje deficitarnosti kadrova od strane poslodavaca ukazuje da oni u ovu kategoriju svrstavaju i zanimanja čiji je naziv adekvatan njihovim potrebama, ali potencijalni kandidati ne posjeduju određena dodatna ili specifična znanja, odnosno vještine, koje su potrebne za obavljanje dijela poslova određenog zanimanja. Uz ovo, naglašava se i nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova koji posjeduju formalne kvalifikacije, ali ne i funkcionalna znanja i vještine za aktuelne zahtjeve rada u određenim zanimanjima.

Prethodne konstatacije mogu se ilustrovati upoređivanjem pokazatelja ankete sa strukturom zanimanja nezaposlenih lica u okviru pojedinih stepena stručne spreme.

U nastavku je urađen kraći osvrt na zanimanja u okviru pojedinih stepena stručne spreme koja su poslodavci označili kao deficitarna.

U ovom kontekstu nepotrebno je komentarisati deficitarna zanimanja u **I stepenu**, koja se odnose na jednostavne poslove. Ipak, možemo napomenuti da se na evidenciji Biroa rada Berane sa kancelarijama na kraju novembra 2007. godine nalazilo 1125 lica bez zanimanja i stručne spreme a iskazana su kao deficitarna kod nekih anketiranih poslodavaca.

Što se tiče III STEPENA, sva zanimanja koja su registrovana kao deficitarna ne postoje na evidenciji Biroa rada Berane i kancelarija Plav, Rožaje, Andrijevice.

Što se tiče IV stepena, takođe bi se moglo reći da nabrojana deficitarna zanimanja u znatnom procentu učestvuju u strukturi registrovane nezaposlenosti. Tako je recimo tehničara za proizvodnju bilja registrovano 23. Problem je očigledno nedovoljna stručna osposobljenost i znanje.

Kod IV stepena stanje je sledeće: mašinskih tehničara registrovanih na evidenciji Biroa rada Berane sa kancelarijama ima 82 od kojih 34 na zaposlenje čeka više od 3 godine (stanje na dan 31.11.2007. godine), elektrotehničara za računare – 57, geometar – 1. Stanje kod ugostiteljskih zanimanja – konobara – 3, kuvara – 4, recepcionara – 1 itd. Razloge njihove deficitarnosti i nemogućnosti da se udovolji potrebama poslodavaca koji permanentno traže određena zanimanja a kojih na evidenciji ima, treba tražiti u nedovoljnoj stručnoj osposobljenosti tokom redovnog školovanja, a posebno se to odnosi na primjenu savremene tehnologije u proizvodnji i uslugama, zatim razloge treba tražiti i u neadekvatnim uslovima rada u pojedinim djelatnostima kao i nedovoljnoj stimulaciji za zapošljavanje van mjesta prebivališta.

U ovogodišnjoj anketi iskazan je mali broj deficitarnih zanimanja u ovom stepenu. Ona su do sada bila izvan tokova redovnog školovanja, mada je verifikovano više programa za zanimanja ovog stepena, ali se realizacija odvijala putem vanrednih oblika obrazovanja. Pored zanimanja koja su izdvojena u prethodnom pregledu, izvjesna je potreba za kadrovima ovog nivoa obrazovanja i u drugim područjima rada.

Kod VI stepena stručne spreme poslodavci su prepoznali deficitarna zanimanja kojih ima na evidenciji ovog Biroa. Tako, mašinskih inženjera na našoj evidenciji ima 8, jedan inženjer drumskog saobraćaja, ekonomista 48, pravnika ima 12 i jedan fizioterapeut. Međutim, upravo kod ovih i sličnih zanimanja izražene su dileme u pogledu kompetencija, odnosno stepena složenosti. U ovom smislu različita su rješenja, kako u državama u okruženju tako i u razvijenim državama Evrope, pa se neka od ovih zanimanja, prema složenosti, klasifikuju od četvrtog do sedmog stepena.

Uz rezerve, vezano za zanimanja dipl. ekonomista, dipl. pravnik, diplo-

mirani inženjer arhitekture kao i doktor medicine citirana zanimanja (koja su registrovana na našoj evidenciji nezaposlenih lica, npr. diplomiranih pravnika ima 29) u VII stepenu, mogu se svrstati u kategoriji deficitarnih. Nivo deficitarnosti kod zanimanja ovog nivoa obrazovanja je dodatno povećan i zbog neadekvatne zastupljenosti lica koja traže zaposlenje u sredinama gdje su potrebe poslodavaca za njima više izražene.

Kod anketiranih poslodavaca nije bilo potrebe za angažovanjem kadrova VIII stepena stručnosti.

Konačno, u našim uslovima je poznato da deficitarno zanimanje u jednoj opštini može imati status suficitarnog u drugoj, ponekad čak i u susjednoj, zbog nedovoljne prostorne mobilnosti kandidata koji traže zaposlenje, odnosno odsustva pogodnosti koje treba da stimulišu takav oblik zapošljavanja.

2.2.7.1. Razlozi neprihvatanja ponuđenog zaposlenja

Za razliku od prethodnih anketa u ovoj smo poslodavcima postavili pitanje o razlozima neprihvatanja ponuđenog zaposlenja (pitanje 31). Poslodavci su mogli odabrati dva modaliteta od ponuđenih odgovora:

- Niska zarada;
- Neadekvatni uslovi rada (fizičko opterećenje, opasni poslovi – izloženost uticaju hemikalija, loši uslovi smještaja...);
- Rad u smjenama;
- Velika udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta i
- Drugi razlozi (navesti).

Rezultati odgovora na ovo pitanje prikazani su u sledećoj tabeli.

Tabela 2.2.6.1. Razlozi neprihvatanja ponuđenog radnog mjesta* (Pitanje 31)

VRSTE.DJELATNOSTI	RAZLOZI NEPRIHVATANJA PONUĐENOG RADNOG.MJESTA				
	Niska zarada	Neadekvatni uslovi rada	Rad u smjenama	Velika udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta	Drugi razlozi
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1				
Ribarstvo	2				3
Prerađivačka industrija	7			1	12
Proizvodnja i snabd. el. energijom	1				2
Građevinarstvo					3
Trgovina na veliko i malo	6	2	1		8
Hoteli i restorani	3				6
Saobraćaj, skladištenje	2				
Finansijsko posredovanje					2
Aktivnosti u vezi s nekretn.					2
Državna uprava	3	2			4
Obrazovanje			1	2	14
Zdravstveni i socijalni rad	2				2
Ostale komun. dr. aktivnosti	3				5
UKUPNO:	30	4	2	3	63

* Ispitanicima je omogućeno da odaberu najviše dva modaliteta između predloženih odgovora.

Poslodavci su se izjasnili da je razlog neprihvatanja ponuđenog radnog mjesta u 29,41 % slučajeva niska zarada. Neadekvatni uslovi rada su zastupljeni u 3,92 % slučajeva, rad u smjenama u 1,96 %, velika udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta u 2,94 % slučajeva. Za neke druge razloge opredijeljeno je 61,77 % odogovra.

2.2.8. Kvalitet zaposlene radne snage

Tabela 2.2.7. Ocjene poslodavaca o kvalitetu radne snage u firmi i kadrova na evidenciji (Pitanje 32)

VRSTE DJELATNOSTI	KVALITET RADNE SNAGE U FIRMI I NA EVIDENCIJI ZAVODA				
	ZAPOSLENIH U FIRMI		KADROVA NA EVIDENCIJI ZAVODA		
	zadovoljan	djelimično zadovoljan	zadovoljan	djelimično zadovoljan	nezadovoljan
Poljoprivreda, lov i šumarstvo		1			1
Ribarstvo	3	2	4	1	
Prerađivačka industrija	14	6	9	6	5
Proizvodnja i snabd. el. energijom	2	1	1	1	1
Građevinarstvo	2	1	1		2
Trgovina na veliko i malo	12	4	11	2	3
Hoteli i restorani	7	2	6	2	1
Saobraćaj, skladištenje		2		1	1
Finansijsko posredovanje	2		1	1	
Aktivnosti u vezi s nekretn.		2		1	1
Državna uprava	6	1	1	5	1
Obrazovanje	16		10	6	
Zdravstveni i socijalni rad	1	3	2	2	
Ostale komun. dr. aktivnosti	2	6	4	4	
UKUPNO:	67	31	50	32	16

Procenat poslodavaca koji su zadovoljni kvalitetom radne snage u svojim firmama je 68,37 %, dok je 31,63 % djelimično zadovoljno. U djelatnostima Obrazovanje (23,88 %), Prerađivačka industrija (20,90 %) i Trgovina na veliko i malo (17,91 %) su zadovoljni kvalitetom kadrova, a u sledećim djelatnostima su djelimično zadovoljni kvalitetom zaposlenih: Ostale komun. dr. aktivnosti i Prerađivačka industrija po 19,35 %, Trgovina na veliko i malo – 12,90 % i Zdravstveni i socijalni rad – 9,68 %.

Kvalitetom kadrova na evidenciji nezaposlenih zadovoljno je oko 50 % anketiranih poslodavaca, a posebno su zadovoljni poslodavci iz djelatnosti Trgovina na veliko i malo – 22 %, Obrazovanje – 20 %, Prerađivačka industrija – 18 % i Hoteli i restorani – 12 %.

Djelimično zadovoljnih kvalitetom kadrova na evidenciji Zavoda je 32,65 % ispitanika. Najviše ih je iz djelatnosti Obrazovanje i Ribarstvo – po 18,75 % i Državna uprava – 15,62 %.

Svoje nezadovoljstvo kvalitetom kadrova na evidenciji Zavoda izkazalo je 16,32 % poslodavaca, oko 5 % više nego u prethodnoj anketi. Najviše ovih poslodavaca je iz djelatnosti Prerađivačka industrija – 31,25 % i Trgovina na veliko i malo – 18,75 %.

2.2.9. Znanja, vještine i kompetencije koje najviše nedostaju zaposlenima

Tabela 2.2.8. Mišljenja poslodavaca o znanjima i vještinama koje nedostaju zaposlenima (Pitanje 33)

VRSTE.DJELATNOSTI	Znanja, vještine i kompetencije koje najviše nedostaju zaposlenima								
	Tehničko - tehnološka	Sposobnost komuniciranja	Kreativnost	Kompijuterska znanja	Marketinška znanja	Organizacijska	Finansijska	Znanje stranih jezika	Nešto drugo (navesti)
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1			1	1			1	1
Ribarstvo	1			4			1	1	
Prerađivačka industrija	13	6	3	9	4	3	5	6	4
Proizvodnja i snabd. el. energijom	1			2		1		1	
Građevinarstvo	2	1	1	1	2			1	
Trgovina na veliko i malo	4	5	2	12	7	7	6	10	
Hoteli i restorani	1	3	1	5	2			7	
Saobraćaj, skladištenje		1	1	2	1	1		2	
Finansijsko posredovanje				2	1			1	
Aktivnosti u vezi s nekretn.	1							1	
Državna uprava			1	5		2		6	1
Obrazovanje	1			14	1		1	8	
Zdravstveni i socijalni rad	1		1	3	1	2		3	
Ostale komun. dr. aktivnosti	3	1	4	4	3		1	6	
UKUPNO:	29	17	14	64	23	16	14	54	6

*Ispitanicima je omogućeno da odaberu najviše pet modaliteta između predloženih odgovora.

Poslodavci su ocijenili da od predloženih modaliteta zaposlenima u firmama najviše nedostaju kompijuterska znanja (27 % od datih odgovora) i

znanje stranih jezika (22,78 % od datih odgovora). Realno je bilo očekivati najviše ovih odgovora, jer u savremenim uslovima poslovanja su znanja rada na računaru i poznavanju stranih jezika izuzetno bitna.

Poslodavci smatraju da zaposlenima nedostaju tehničko – tehnološka kao i marketinška znanja u velikoj mjeri, da nemaju dovoljno sposobnosti komuniciranja i organizacijskih sposobnosti, kao i da su njihova kreativnost i finansijska znanja nedovoljna.

2.3. Planirano zapošljavanje u narednoj godini

Planirane obrazovne i kadrovske potrebe poslodavaca posmatrane su sa više aspekata:

- Razlozi koji su uticali na potrebu povećanja ili zadržavanja postojećeg broja zaposlenih;
- Struktura poslodavaca prema djelatnostima;
- Obrazovna i profesionalna struktura potrebnih izvršilaca;
- Projekcija zapošljavanja za narednih pet godina.

2.3.1. Razlozi za planiranje povećanja - zadržavanja broja zaposlenih

Tabela 2.3.1-1. Razlozi zbog kojih nije planirano povećanje broja zaposlenih (pitanje 15)

NIJE PLANIRANO POVEĆANJE			
RAZLOZI		BROJ. ODgOVORA*	%
A.	Nije planirano povećanje obima proizvodnje/usluga	39	84,78
B.	Teškoće u plasmanu proizvoda/usluga		
C.	Teškoće u obezbjeđivanju sredstava za investicije	1	2,17
D.	Nedostatak kompetentne radne snage	2	4,35
E.	Drugi razlozi (navesti)	4	8,70
SVEgA:		46	100,00

NAPOMENA: Za razliku od prethodne ankete, ove godine smo ponudili još jedan odgovor tj. odgovor pod D – nedostatak kompetentne radne snage.

Tabela 2.3.1-2. Razlozi za povećanje broja zaposlenih (*pitanje 15*)

PLANIRANO POVEĆANJE		
RAZLOZI		BROJ. ODgOVORA*
		%
A.	Povećana potražnja za proizvodima i uslugama na tržištu (domaćem i inostranom)	14
B.	Povećanje obima i strukture/asortimana proizvoda i usluga	27
C.	Drugi razlozi (navesti)	15
SVEga:		56
		100,00

*Kod ovih pitanja bilo je moguće odabrati više od jednog između predloženih odgovora, pa zato broj odgovora nije jednak broju anketiranih poslodavaca.

Od ukupnog broja poslodavaca 46,94 % nije planiralo povećanje broja zaposlenih u narednij godini. Takvo opredjeljenje u najvećem broju slučajeva uslovljeno je time što nije planirano povećanje obima proizvodnje/usluga (84,78 %). Oko 6 % odgovora distribuirano je na teškoće u obezbjeđivanju sredstava za investicije i nedostatak kompetentne radne snage.

Kod poslodavaca koji su planirali povećanje broja zaposlenih osnovni razlog (48,21 %) je u planiranom povećanju obima i strukture/asortimana, proizvoda i usluga, dok povećana potražnja njihovih proizvoda i usluga na tržištu učestvuje sa (25 %).

Podatak da 57,14 % poslodavaca planira povećanje broja zaposlenih u narednoj godini treba uzeti kao realnu činjenicu iz više razloga. Većina anketiranih poslodavaca očekuje još povoljnija ekonomska kretanja, povećanje obima proizvodnje i pruženih usluga, proširenje kapaciteta, povoljnija društvena kretanja. S obzirom da je i u odnosu na prethodno istraživanje broj zaposlenih pokazao tendenciju rasta, to je i za očekivati da će se u budućem periodu nastaviti ta tendencija.

U prethodnom istraživanju poslodavci su u nešto manjem broju planirali manje zapošljavanje, ali je do zapošljavanja ipak došlo, tako da je i realno očekivati povećanje zapošljavanja.

2.3.2. Struktura poslodavaca prema djelatnostima

U sledećoj tabeli prikazana je struktura poslodavaca koji su/nijesu planirali povećanje broja zaposlenih u narednoj godini prema djelatnostima.

Tabela 2.3.2. Pregled poslodavaca prema djelatnostima (pitanje 15)

DJE LATNOSTI		Nije planirano povećanje		Planirano povećanje	
		Broj poslodavaca	%	Broj poslodavaca	%
A.	Poljoprivreda, lov i šumarstvo			1	1,89
B.	Ribarstvo	2	4,44	3	5,66
V.	Prerađivačka industrija	9	20,00	11	20,75
G.	Proizvodnja i snabd. el. energijom	2	4,44	1	1,89
D.	Građevinarstvo	2	4,44	1	1,89
Đ.	Trgovina na veliko i malo	5	11,11	11	20,75
E.	Hoteli i restorani	4	8,89	5	9,43
Ž.	Saobraćaj, skladištenje	1	2,22	1	1,89
Z.	Finansijsko posredovanje			2	3,77
I.	Aktivnosti u vezi s nekretn.	1	2,22	1	1,89
J.	Državna uprava	2	4,44	5	9,43
K.	Obrazovanje	11	24,44	5	9,43
L.	Zdravstveni i socijalni rad	3	6,67	1	1,89
LJ.	Ostale komun. dr. aktivnosti	3	6,67	5	9,43
UKUPNO:		45	100,00	53	100,00

Procentualno učešće poslodavaca iz pojedinih djelatnosti koji nijesu planirali povećanje broja zaposlenih u narednoj godini uglavnom je srazmjerno učešću tih djelatnosti u ukupnom broju anketiranih poslodavaca.

Evidentno je da se planira povećanje zaposlenih u Trgovini, Prerađivačkoj industriji, a da je u poređenju sa rezultatima prethodnog istraživanja, povećano planiranje zapošljavanja u djelatnosti Državna uprava.

2.3.3. Obrazovna i profesionalna struktura planiranih potreba

Tabela 2.3.3. Struktura potreba* prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja (Pitanje 19)

Grupe zanimanja	Stepeni stručne spreme								SVEgA
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Poljoprivreda, prerađivačka i proiz. hrane		20	10	15			4		49
Šumarstvo i obrada drveta	11		38	44	2		1		96
Geologija i rudarstvo				4					4
Mašinstvo i obrada metala				3			1		4
Elektrotehnika							1		1
Hemija, nemetali i grafičarstvo				2					2
Tekstilstvo i kožarstvo									
Komunalne i tapetarske usluge		5	2						7
Geodezija i građevinarstvo	4	10	8	1			4		27
Saobraćaj				3					3
Trgovina i ugostiteljstvo		5	6	25			4		40
Ekonomija, pravo i administracija			5	5	1	4	26		41
Vaspitanje i obrazovanje				2		1	21		24
Društveno hum. područje									
Prirodno-matematički									
Kultura, umjetnost							1		1
Zdravstvo, farmacija				6			6		12
Fizička kultura i sport							1		1
Ostalo	5	3							8
SVEgA	20	43	69	110	3	5	70		320

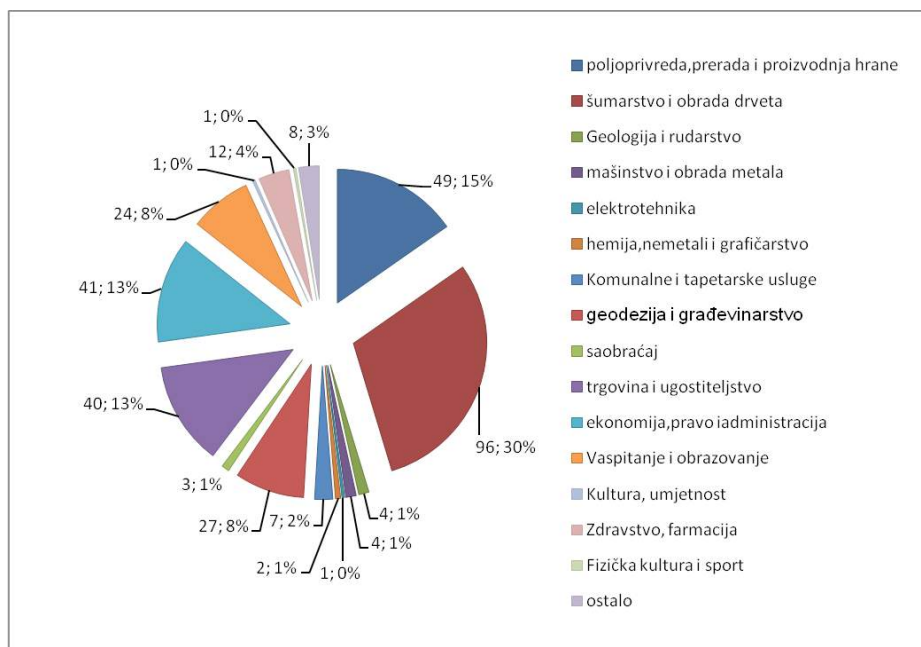
*Ukupne potrebe (zapošljavanja) na određeno i neodređeno vrijeme.

U obrazovnoj strukturi planiranih potreba dominiraju kadrovi sa srednjim obrazovanjem – 55,94 %. Prvi i drugi stepen obuhvataju 19,68 %, a više i visoko obrazovanje 24,38 % potreba. U poređenju sa prethodnim istraživanjem dolazi se do zaključka da poslodavci uglavnom planiraju zapošljavanje određenih stepena stručne spreme u približnom obimu. Naime, i prošle godine je najviše planirano zapošljavanje kadrova sa srednjim obrazovanjem (III i IV stepen stručne spreme).

Kada je u pitanju vrsta radnog odnosa, kod 40 % potreba planirano je zapošljavanje na neodređeno, a 60 % na određeno. Slični su rezultati zabilježeni i u prethodnom istraživanju

Prema očekivanju, zapošljavanja na određeno vrijeme u većem obimu su iskazana u grupama zanimanja koja pretežno opredjeljuju strukturu zaposlenih u djelatnostima za koje je karakteristično sezonsko zapošljavanje. Primjera radi, u grupi Trgovina i ugostiteljstvo, broj planiranih zapošljavanja na određeno vrijeme je dva puta veći nego na neodređeno. Kod Šumarstva i obrade drveta broj planiranih potreba na određeno je preko tri puta veći od potreba na neodređeno vrijeme.

Kod planiranih zapošljavanja (broj i procenat) zastupljene su sljedeće grupe zanimanja:

Pokazatelj planiranog zapošljavanja po djelatnostima ukazuju na to da je sve više zapošljavanje u sektoru šumarstvo i obrada drveta, poljoprivreda, prerada i proizvodnja hrane, za razliku od prethodnog istraživanja kada je najveći broj planiranih zapošljavanja bio u sektoru usluga i administracije.

Uzrok ovakvog planiranja zapošljavanja je posljedica prestrukturiranja privrede, odnosno nestanka velikih proizvodnih sistema i razvoj malih i srednjih preduzeća koje je posebno izraženo u zadnjih deset godina.

2.3.4. Invalidi i radnici za penzionisanje

Za narednu godinu, poslodavci su planirali manji broj invalida u radnom odnosu. U poređenju sa stanjem u tekućoj godini broj zaposlenih invalida biće manji za 4 lica ili za 80 %.

Prema djelatnostima, najveće smanjenje zaposlenih lica sa invaliditetom planirano je u Obrazovanju (za 2) i Hotelima i restoranima (takođe za 2).

Odnos prema zapošljavanju lica sa invaliditetom može se ilustrovati podatkom iz ankete da je, u narednoj godini, samo jedan poslodavac planiralo zapošljavanje jednog lica sa invaliditetom.

Nedovoljna zainteresovanost za zapošljavanje invalida je posljedica nedovoljne informisanosti poslodavaca o povoljnostima koje se nude poslodavcu koji zaposli lice sa invaliditetom. S obzirom da je već učinjen korak ka većoj informisanosti poslodavaca i da će ta informisanost biti znatno veća u narednom periodu, za očekivati je da će i zapošljavanje ove kategorije lica biti veće u odnosu na planirano.

U kontaktu sa poslodavcima došlo se do saznanja da su poslodavci malo informisani o mogućnostima i pogodnostima koje su im pružene Zakonom o zapošljavanju u slučaju da zaposle lice sa invaliditetom sa evidencije nezaposlenih.

Slijedi tabelarni pregled koji ilustruje spremnost poslodavaca da zaposle lice sa invaliditetom uz obezbjeđenje određenih pogodnosti po djelatnostima*.

Tabela 2.3.4-1. Spremnost zapošljavanja lica sa invaliditetom uz obezbjeđenje određenih pogodnosti (pitanje 21)

VRSTE.DJELATNOSTI	SPREMNOST.ZAPOŠLJAVANJA.LICA. SA INVALIDITETOM UZ OBEZBJEĐENJE ODREĐENIH POGODNOSTI					
	Sufinansiranje zarade	Poreske i carinske olakšice	Obuka i osposobljavanje	Krediti po povlašćenim uslovima	Opremanje radnog mjestu	Nešto drugo (navesti)
Ribarstvo	1					
Prerađivačka industrija	2	1	1	1	2	
Proizvodnja i snabd. el. energijom	1			1		
Građevinarstvo	1	1	1	1	1	
Trgovina na veliko i malo	3	2	3	3	3	
Hoteli i restorani	1	1	1	1	1	1
Finansijsko posredovanje					1	
Državna uprava	2		1		1	
Obrazovanje	2		1		2	1
Zdravstveni i socijalni rad	1					1
Ostale komun. dr. aktivnosti	2	1	3		2	
UKUPNO	16	6	11	7	13	3

*Ispitanicima je omogućeno da odaberu više od jednog između predloženih odgovora.

Anketirani poslodavci izkazuju spremnost za zapošljavanje lica sa invaliditetom u slučaju sufinansiranja zarade (28,57 % od ukupno dobijenih odgovora). Zatim, u slučaju opremanja radnog mjesta, 23,21 % i Obuke i osposobljavanja 19,64 %. U prošloj anketi iskazani su približno isti odgovori.

Na pitanje “*Da li ste upoznati sa pogodnostima koje obezbjeđuje Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom*” poslodavci su imali mogućnost da odgovore sa sa DA ili NE.

U tabelarnom pregledu slijede predloženi modaliteti odgovora prema vrstama djelatnosti.*

Tabela 2.3.4-2. Pogodnosti pri zapošljavanju lica sa invaliditetom (pitanje 22)

VRSTE.DJELATNOSTI	POgODNOSTI.PRILIKOM. ZAPOŠLJAVANJA.LICA.SA. INVALIDITETOM		
	Obuka i osposobljavanje	Krediti za samozapošljavanje	Opremanje radnog mjestu
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1	1	1
Ribarstvo	3	3	3
Prerađivačka industrija	9	9	8
Proizvodnja i snabd. el. energijom	2	2	2
Građevinarstvo	2		
Trgovina na veliko i malo	10	9	9
Hoteli i restorani	7	7	7
Saobraćaj, skladištenje	1	1	1
Finansijsko posredovanje	1	1	1
Aktivnosti u vezi s nekretninama	1	1	1
Državna uprava	5	4	3
Obrazovanje	11	10	10
Zdravstveni i socijalni rad	1	1	1
Ostale komun. dr. aktivnosti	5	5	4
UKUPNO	59	54	51

*Ispitanicima je omogućeno da odaberu više od jednog između predloženih odgovora.

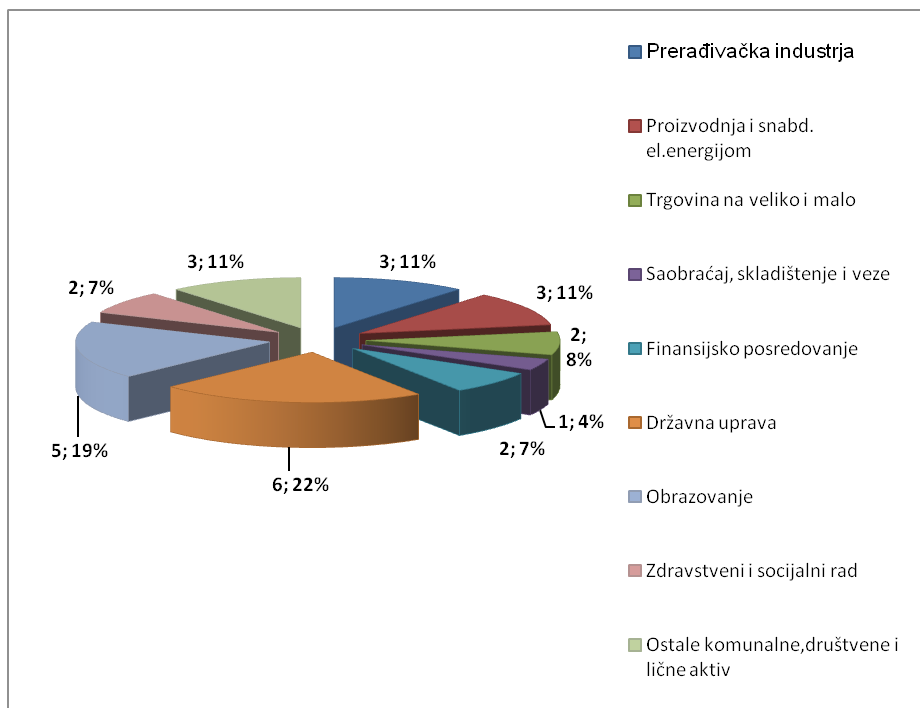
Anketirani poslodavci su u istoj mjeri ocijenili kao prihvatljiva sva tri modaliteta. Najviše odgovora bilo je u djelatnostima Trgovina na veliko i malo, Obrazovanje, Prerađivačka industrija i Hoteli i restorani.

Prema zapažanju anketara, poslodavci su bili nedovoljno informisani o pogodnostima koje nudi Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom.

Poslodavci su planirali penzionisanje 26 radnika, što je za 9 radnika više od broja penzionisanih u tekućoj godini.

Od ukupnog broja radnika planiranih za penzionisanje 23,08 % zaposleno je u Državnoj upravi, 19,23 % u Obrazovanju i po 11,54 % u Proizvodnji

i snabdijevanju električnom energijom, gasom i vodom i Ostalim komunalnim, društvenim i ličnim uslužnim aktivnostima. Podaci za djelatnosti u kojima je planirano penzionisanje ilustrovani su grafičkim prikazom.

Iz ovog prikaza može se zaključiti da je blizu 77% radnika planiranih za penzionisanje svrstano u pet djelatnosti, dok su ostali zastupljeni sa oko 23%.

Za razliku od prethodnih anketa ove godine smo, vezano za radno angažovanje penzionera, postavili sledeće pitanje - "Da li ste spremni radno angažovati penzionere?". Postojale su dvije kategorije odgovora, DA i NE. U slučaju da je odgovor bio DA, tražili smo sledeće informacije od anketiranih poslodavaca: »Koliko je angažovano u 2007. godini, koliko planirate angažovati u 2008. godini i na kojim poslovima«?

Rezultati dobijeni ovim pitanjem su prikazani u sledećim tabelama.

Tabela 2.3.4-3. Radno angažovanje penzionera (pitanje 25)

OPŠTINA	KATEgORIJA .ODgOVORA				UKUPNO
	DA		NE		
	Broj poslodavaca	%	Broj poslodavaca	%	
Berane	5	13,16	33	86,84	38
Plav			12	100,00	12
Rožaje			42	100,00	42
Andrijevica	1	16,67	5	83,33	6
UKUPNO	6	6,12	92	93,88	98

Dakle, 93,88 % anketiranih poslodavaca nije spremno radno angažovati penzionisana lica, dok je svega 6 poslodavaca, ili 6,12 %, spremno. U opštini Berane 13,16 % anketiranih poslodavaca je iskazalo spremnost za zapošljavanjem penzionera a u opštini Andrijevica, njih 16,67 %.

Tabela 2.3.4-4. Pregled zaposlenih penzionera u tekućoj i planovi zapošljavanja u narednoj (pitanje 25)

OPŠTINA	KATEgORIJA .ODgOVORA		UKUPNO
	Tekuća godina	Naredna godina	
	Broj penzinera	Broj penzionera	
Berane	2	5	7
Plav			
Rožaje			
Andrijevica	1	1	2
UKUPNO	3	6	9

U tekućoj godini broj zaposlenih penzionera je 3 a planom zapošljavanja za narednu godinu predviđeno je zapošljavanje još 6 penzionisanih lica. Dakle, za narednu godinu planirano je zapošljavanje 6 penzionera i to u sledećim djelatnostima: Prerađivačka industrija – 1 (16,67 %), Građevinarstvo - 1 (16,67 %), Trgovina na veliko i malo – 2 (33,33 %), Hoteli i restorani - 1 (16,67 %) i Obrazovanje – 1 (16,67 %).

Iz prethodnih razmatranja može se zaključiti da su poslodavci spremni zaposliti penzionisana lica na poslovima gdje su iskazana deficitarna zanimanja.

2.3.5. Viškovi zaposlenih

Viškove zaposlenih planiralo je 4,08 % poslodavaca, u obimu od 19 radnika kojima je opredijeljen takav status, što je, u odnosu na njihove odgovore za tekuću godinu više za 10 lica.

Ovako iskazan broj viškova čini 4,58 % (slično prethodnoj anketi) ukupnog broja planiranih viškova na nivou Crne Gore gdje je taj broj iskazan u obimu od 415 radnika.

Kod projektovanja ovog pitanja pošlo se od procjene da će broj planiranih viškova biti veći, što je posljedica okolnosti u kojima većina poslodavaca posluje.

Tabela 2.3.5-1 Planirani viškovi zaposlenih prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja (*pitanje 27*)

Grupe zanimanja	Stepeni stručne spreme								SVEgA
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Zdravstvo, farmacija				10			9		19
SVEgA				10			9		19

Obim viškova zaposlenih registrovan je kod **IV stepena** (52,63 %) i **VII stepena** (47,37 %).

Indikativno je da u strukturi planiranih viškova zaposlenih figurira samo Zdravstvo i farmacija. Ali, ovaj podatak je, obzirom na najavljenju reformu u ovoj oblasti, razumljiv. S druge strane, planirano je zapošljavanje 12 lica (4 % od ukupno planiranog zapošljavanja) u djelatnosti Zdravstveni i socijalni rad a upravo su ovdje iskazani svi viškovi zaposlenih.

Tabela 2.3.5-2 Planirani viškovi zaposlenih prema stepenima stručne spreme i djelatnostima poslodavaca (*pitanje 27*)

VRSTE.DJELATNOSTI	Stepeni stručne spreme								SVEgA
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Zdravstveni i socijalni rad				10			9		19
SVEgA				10			9		19

Kada se podaci uporede u odnosu na prethodno istraživanje, broj viškova je smanjen u svim djelatnostima izuzev u zdravstvenom i socijalnom radu. To je posljedica iskazanih viškova radne snage u prethodnom periodu.

Naime, poslodavci su već ranije određenim programima riješili problem viškova, tako da je realno bilo očekivati da će viškovi biti manji.

Distribucija odgovora prema stepenima stručne spreme je slična pregledu viškova zaposlenih prema grupama zanimanja. To je logičan rezultat, jer su i grupe zanimanja tako strukturirane prema djelatnostima, uz manje razlike kod opredjeljivanja okvira za određena područja rada.

2.3.6. Deficitarni kadrovi

Odgovori poslodavaca na ovo pitanje gotovo su, uz neznatne izuzetke, identični u svim sadržajima sa rezultatima koji se odnose na deficitarne kadrove u tekućoj godini.

Prije svega, broj poslodavaca koji je iskazao deficitarne kadrove u tekućoj godini je 35 ili 35,71% anketiranih, a naredne godine u obimu od 34 ili 34,69%.

Uz neznatna odstupanja, identična je i struktura zanimanja prema stepenima stručne spreme i obimu potrebnih izvršilaca.

Za tekuću godinu poslodavci su izdvojili 41 deficitarnih zanimanja drugog do sedmog stepena stručne spreme za 83 radnika, dok je za narednu planirano, odnosno očekivano, 37 takvih zanimanja za ukupno 93 radnika, što čini 2,11 % deficitarnih kadrova prema iskazanim potrebama poslodavaca na nivou Republike.

Upoređenjem sa prethodnim istraživanjem broj iskazanih deficitarnih zanimanja je veći u tekućoj, a približno isti u narednoj godini.

Iz ovakvih pokazatelja moglo bi se zaključiti da je izražena deficitarnost kod velikog broja zanimanja prisutna u kontinuitetu kojoj treba posvetiti posebnu pažnju. Međutim, razlike u opredjeljivanju značenja deficitarnosti zanimanja, (opisane u prethodnom poglavlju), upućuju na potrebu prethodnog definisanja pojmova deficitarnost i suficitarnost zanimanja u realnim uslovima funkcionisanja tržišta rada u Regiji.

Prethodne konstatacije ne pretenduju na sugestiju da deficitarnost određenih profila kadrova kao problem treba marginalizovati, već da je za njegovo

poimanje, a time i dimenzionisanje i način rješavanja, potrebno uvažiti odgovarajuće standarde u ovoj oblasti.

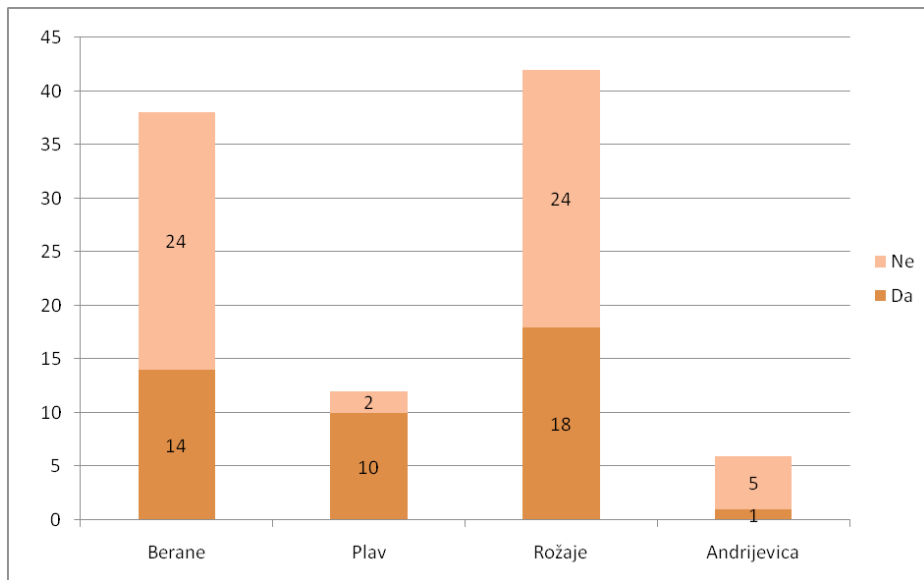
2.3.7. Projekcija zapošljavanja za narednih pet godina (pitanje 16)

Na nivou Regije - Berane, Andrijevisa, Plav i Rožaje 56,12 % poslodavaca je navelo da nemaju projekciju zapošljavanja u narednih pet godina. To, vjerovatno, znači da nemaju definisanu viziju, odnosno strategiju razvoja. U takvim okolnostima i pokazatelje o kadrovskim potrebama za narednu godinu treba shvatiti kao razvojni okvir koji oni smatraju realnim.

Nedostatak planiranja zapošljavanja za naredni petogodišnji period je posljedica uslova poslovanja u prethodnom periodu, kao i sva ekonomska dešavanja zadnjih deset godina.

Podaci na nivou Regije (broj poslodavaca), obrađeni u narednom grafičkom prikazu, ilustruju značajne razlike u odnosu poslodavaca prema planiranju kadrova za period duži od jedne godine, odnosno tretiranju kadrovskih potreba kao integralnog segmenta razvojnih programa.

Slijedi grafički prikaz:

Projekciju zapošljavanja za narednih pet godina u Beranama posjeduje 36,84 % anketiranih poslodavaca, u opštini Plav 83,33 %, opštini Rožaje 42,86 % i u opštini Andrijevica 16,67 % anketiranih poslodavaca.

2.4. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i na povremenim i privremenim poslovima

Ocjene poslodavaca o mogućnostima zapošljavanja radnika sa nepunim radnim vremenom (za njihove potrebe) svrstane su u tri modaliteta, sa pokazateljima kako slijedi:

- "Smatramo da je to povoljno rješenje"- 22 ili 22,45 % poslodavaca
- "Nemamo potrebe za takvim angažovanjem kadrova" - 74 ili 75,51%
- "Nešto drugo navesti"- 2 ili 2,04 %

Rezultati ankete, kao i kod prethodnog istraživanja, pokazuju da se za ovaj oblik angažovanja potrebnih kadrova opredjeljuje oko petina anketiranih. Iz sljedećeg pregleda pokazatelja prema djelatnostima poslodavaca može se pretpostaviti koji su razlozi takvog opredjeljivanja.

Tabela 2.4.1. Zapošljavanje radnika sa nepunim radnim vremenom prema djelatnostima poslodavaca (pitanje 23)

VRSTE.DJELATNOSTI	Modaliteti odgovora – broj poslodavaca			SVEgA
	Smatramo da je to povoljno rješenje	Nemamo potrebe za takvim angažovanjem kadrova	Ostalo (navesti)	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo		1		1
Ribarstvo		5		5
Prerađivačka industrija	7	12	1	20
Proizvodnja i snabd. el. energijom		3		3
Građevinarstvo	1	2		3
Trgovina na veliko i malo	4	12		16
Hoteli i restorani	2	7		9
Saobraćaj, skladištenje		2		2
Finansijsko posredovanje		2		2
Aktivnosti u vezi s nekretn.		2		2
Državna uprava	1	6		7
Obrazovanje	4	11	1	16
Zdravstveni i socijalni rad	1	3		4
Ostale komun. dr. aktivnosti	2	6		8
SVEgA	22	74	2	98

Oko 70 % anketiranih poslodavaca koji smatraju da je zapošljavanje radnika sa nepunim radnim vremenom adekvatan način zadovoljavanja njihovih kadrovskih potreba grupisano je u tri djelatnosti: Prerađivačka industrija (31,82 %), Trgovina na veliko i malo kao i Obrazovanje po 18,18 %.

Iako se radi o djelatnostima koje u velikom procentu učestvuju u ukupnoj zaposlenosti, razlozi za njihovu dominaciju kod prihvatanja ovog oblika zapošljavanja su veoma različiti.

U osnovi, ovakve potrebe proističu iz karakteristika rada u njima vezanih za proizvodnju ili određene usluge. Tako se na primjer za trgovinu može pretpostaviti da je opredjeljujući razlog u sezonskom karakteru rada i neujednačenom obimu poslovanja, odnosno usluga u toku radnog vremena. Specifični razlozi kod obrazovanja se odnose na neujednačen priliv polaznika određenih programa, zamjenu zaposlenih koji su spriječeni za rad i dr.

Mišljenja poslodavaca o **zapošljavanju nezaposlenih lica na povremenim i privremenim poslovima** distribuirana su ovako:

- "Nemamo takvih potreba" 43 ili 43,88 % poslodavaca
- "Povremeno imamo takvih potreba" 42 ili 42,86 %
- "Često imamo takvih potreba" 13 ili 13,27 %

Djelatnosti u kojima su najviše izražene ovakve potrebe poslodavaca mogu se prepoznati iz tabele koja slijedi.

Tabela 2.4.2. Mišljenja poslodavaca o zapošljavanju nezaposlenih lica na povremenim i privremenim poslovima (*pitanje 26*)

VRSTE.DJELATNOSTI	Modaliteti odgovora – broj poslodavaca			SVEgA
	Nemamo takvih potreba	Povremeno imamo takvih potreba	Često imamo takvih potreba	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1			1
Ribarstvo	2	3		5
Prerađivačka industrija	6	9	5	20
Proizvodnja i snabd. el. energijom	1	2		3
Građevinarstvo		1	2	3
Trgovina na veliko i malo	8	5	3	16
Hoteli i restorani	3	4	2	9
Saobraćaj, skladištenje	1	1		2
Finansijsko posredovanje		2		2
Aktivnosti u vezi s nekretn.		1	1	2
Državna uprava	5	2		7
Obrazovanje	9	7		16
Zdravstveni i socijalni rad	3	1		4
Ostale komun. dr. aktivnosti	4	4		8
SVEgA	43	42	13	98

Pokazatelj da 56,12 % poslodavaca ima, povremeno ili često, potrebe za zapošljavanjem radnika za povremene i privremene poslove je znatno veći nego u prethodnom istraživanju. Potrebe poslodavaca za zapošljavanjem lica na povremene i privremene poslove dominantne su u Prerađivačkoj industriji, Trgovini i Obrazovanju što je uslovljeno sezonskim karakterom rada i neujednačenim obimom poslovanja.

2.5. Uporedni pregled zaposlenih u tekućoj godini i planiranih zapošljavanja u narednoj godini

Namjena ovog pregleda je da u jednoj tabeli omogući upoređivanje globalnih pokazatelja o zaposlenosti i zapošljavanju u tekućoj i narednoj godini, odnosno rezultata koji su na nivou očekivanih ili bitno različiti od projektovanih pretpostavki.

Tabela 2.5.1. Uporedni pregled zaposlenih u tekućoj godini i planiranih zapošljavanja u narednoj godini

OPŠTINA	UPOREDNI.PREGLED.ZAPOSLJENIH					
	Prosječan broj zaposlenih u tekućoj godini	Ukupno zaposlenih na dan anketiranja	Index 2:1 (%)	Novozaposleni u tekućoj godini	Planirana zapošljavanja u narednoj godini	Index 5:4 (%)
	1	2	3	4	5	6
Berane	1000	1070	107,00	127	108	85,04
Plav	577	580	100,52	72	97	134,72
Rožaje	1005	1031	102,59	49	115	234,69
Andrijevica	219	220	100,46	24		
UKUPNO	2801	2901	103,57	272	320	117,65

Polazeći od sezonskog karaktera zapošljavanja radne snage u pojedinim djelatnostima, kao što su turizam i ugostiteljstvo, trgovina, građevinarstvo kao i prerađivačka industrija (posebno prerada i obrada drveta) očekivana je značajna razlika između pokazatelja o prosječnoj i ukupnoj zaposlenosti na dan anketiranja.

U ovom istraživanju dobijene razlike su neznatno veće, odstupanja su primijetna kod planiranog zapošljavanja za narednu godinu (izuzev Andrijevice), čime je potvrđena pretpostavka, što znači da se radi o relativno stabilnim proporcijama prosječne i ukupne zaposlenosti.

Na nivou Regije, ukupna zaposlenost na dan anketiranja je veća od prosječne za 100 radnika ili za 3,45 %.

Drugi dio uporednih pokazatelja treba vrednovati uz uvažavanje više okolnosti. Naime, broj novozaposlenih je znatno manji u poređenju sa podacima iz drugih izvora (Zavod za zapošljavanje, fondovi penzijskog

i zdravstvenog osiguranja i dr.). Do toga je došlo iz više razloga, od kojih su tri ključna.

Prvo, prema zapažanju anketara, dio poslodavaca nije prikazao kao novozaposlene i radnike čiji je rad legalizovan saglasno Vladinoj Uredbi o poreskim olakšicama za novozaposlene radnike, već su ih tretirali kao prethodno zaposlene.

Drugo, značajan broj poslodavaca (pretežno mala preduzeća) koji je, takođe, legalizovao zapošljavanja koristeći pogodnosti uz pomenute Uredbe nije obuhvaćen anketiranim uzorkom.

Treće, kod saopštavanja podataka o zapošljavanju radne snage poistovjećuje se broj novozaposlenih sa brojem zapošljavanja, što bitno mijenja predstavu o realnom stanju, jer ista osoba može u jednoj godini biti više puta zapošljavana. Zavisno od tumačenja ovih pojmova i pravljenja razlike između njih i podaci koji se iskazuju mogu se značajno razlikovati. Vjerovatno su i podaci o zapošljavanju dobijeni anketom pretežno bazirani na broju novozaposlenih radnika, a ne broju zapošljavanja.

Kada su u pitanju planirana zapošljavanja u narednoj godini, i ovo istraživanje pokazuje da se poslodavci opredjeljuju za iskazivanje potreba koje su sasvim izvjesne i, uz to, koje obuhvataju zapošljavanja sa radnim odnosom na neodređeno vrijeme.

Ipak, dobijeni pokazatelji da su planirana povećanja broja zaposlenih na nivou Regije u narednoj godini na nivou 117,65 % realizacije u tekućoj, ukazuje na značajna odstupanja od ovakvog odnosa u anketi iz 2006. godine, kada su planirana zapošljavanja obuhvatala oko 34,55 % ostavarenih zapošljavanja u toj godini.

2.6. Saradnja poslodavaca i Zavoda

2.6.1. Nivoi, oblici i sadržaji saradnje

Na pitanje *“Da li ste u tekućoj godini sarađivali sa Zavodom za zapošljavanje u obezbjeđivanju potrebnih kadrova”* - 68 (69,39 %) poslodavaca je odgovorilo sa DA, a 30 ili 30,61 % sa NE.

Posmatrano na nivou ovih modaliteta odgovora, saradnja poslodavaca sa Zavodom je ostvarena u značajno većem procentu poslodavaca iz prethodne ankete, kod koje je u kategoriju DA svrstano 41,41 % odgovora. Izvjesno je ovako procentualno iskazan broj poslodavaca sa kojima je Zavod ostvario saradnju realan, i uslovljen je novim načinom rada Zavoda i obavezom Zavoda kao institucije da nametne poslodavcima stav partnerstva, svojom poslovnošću, informisanošću i obostranim interesom za korektnu i dugotrajnu saradnju.

U narednoj tabeli prikazana je distribucija odgovora DA na modalitete ponuđenih odgovora u anketi.

Tabela 2.6.1. Pregled oblika i sadržaja saradnje poslodavaca i Zavoda (pitanje 35)

MODALITETI.ODgOVORA		BROJ. ODgOVORA	%
A.	U okviru prijave slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja)	57	53,77
B.	Upućivanje kandidata (sa evidencije Zavoda) na oglase – konkurse	16	15,09
C.	Informisanje o uslovima i mogućnostima obezbjeđivanja potrebnih kadrova	6	5,66
D.	Učešće u izboru kandidata za zaposlenje (razgovor sa kandidatima, predstavljanje kandidata, psihološka selekcija...)	2	1,89
E.	Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika	14	13,21
F.	Učešće u realizaciji programa obuke za zaposlenje (stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, specijalizacija)	6	5,66
G.	Finansijska podrška u otvaranju novih radnih mjesta	3	2,83
H.	Drugi oblici (navesti)	2	1,89
SVEgA		106	100,00

* Poslodavcima je omogućeno da odaberu više predloženih modaliteta odgovora.

Iz tabele se može zaključiti da formalne, odnosno zakonske, obaveze opredjeljuju poslodavce na saradnju sa Zavodom u obimu od 53,77 %. “Upućivanje kandidata na oglase – konkurse” zastupljeno je sa 15,09 % a “Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika” sa 13,21 %. Svi ostali oblici i sadržaji saradnje, zajedno, obuhvataju oko četvrtine ukupnog broja dobijenih odgovora.

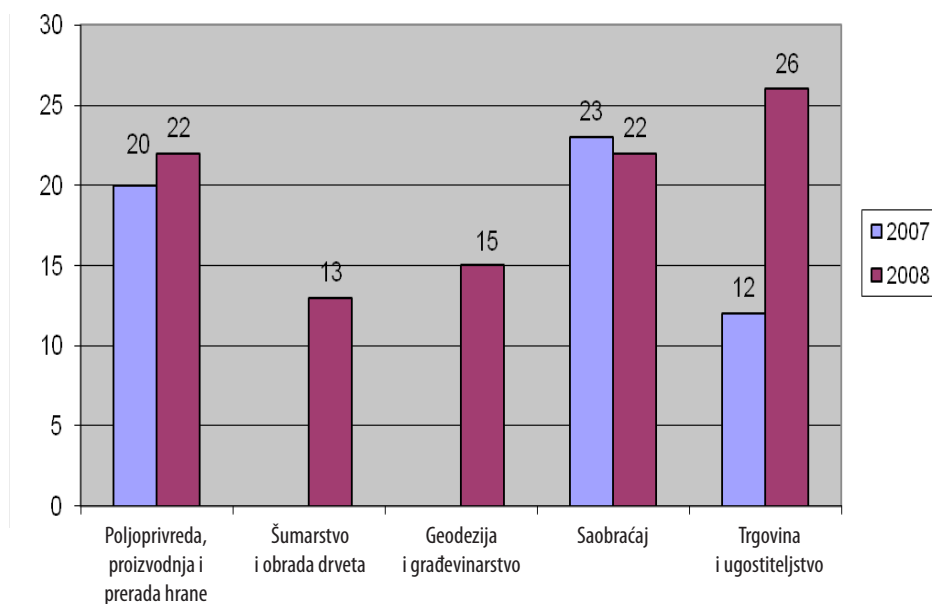
2.6.2. Obrazovanje i obuka za zaposlenje (Pitanje 36)

U okviru ove tematske cjeline drugo pitanje u anketi odnosilo se na programe obrazovanja i obuke koji su realizovani (u saradnji sa Zavodom) u tekućoj godini i planirani za narednu godinu.

Različitim programima pripreme za zaposlenje (dokvalifikacija, prekvalifikacija, inoviranje znanja, specijalizacija i dr.) kod anketiranih poslodavaca u tekućoj godini obuhvaćeno je 57 kandidata.

Obrazovnu strukturu lica obuhvaćenih pojedinim programima obuke čine različiti stepeni stručne spreme. Za narednu godinu poslodavci predviđaju neki program obuke nezaposlenih lica za 115 kandidata.

Broj polaznika programa (ostvaren u tekućoj i planiran za narednu) prema grupama zanimanja ilustrovan je grafički (prikazane su samo djelatnosti sa najvećim brojem polaznika nekog oblika obuke).

Pored djelatnosti prikazanih na grafiku zastupljene su još: Geologija i rudarstvo - 4 polaznika u narednoj godini, Mašinstvo i obrada metala - 6 polaznika (2008 g.), Hemija, nemet. i grafičarstvo – 5 polaznika (2008 g.) i Zdravstvo i farmacija po 2 polaznika u tekućoj i narednoj godini.

Zanimanja u grupi Poljoprivreda, proizvodnja i prerada hrane, Saobraćaj i Trgovina i ugostiteljstvo zastupljena su sa 96,49 % ukupnog broja lica koja su obuhvaćena realizovanim programima. Zatim, slijede polaznici u grupi Zdravstvo i farmacija sa 3,51 %.

Kao što smo napomenuli, planovi poslodavaca za ovim vidom obezbjeđivanja potrebnih kadrova su 115 radnika, što je znatno više nego u prethodnim anketama poslodavaca.

Planiranim programima obuke će se pretežno obuhvatiti kandidati sa srednjim obrazovanjem kao i u tekućoj godini.

Iz prethodnog grafičkog prikaza može se prepoznati struktura grupa zanimanja koje će biti pretežno obuhvaćene planiranim programima obrazovanja i obuke za zaposlenje.

Izvjesno je da će Poljoprivreda, proizvodnja i prerada hrane, Saobraćaj i Trgovina na veliko i malo dominirati i u narednoj godini u, otprilike istom obimu kao u tekućoj godini.

Rezultati ove ankete imaju određenu sličnost sa prethodnom, ali se, pored već navedenih, razlikuju i kod drugih pokazatelja, kao što su:

- Još značajniji obuhvat kandidata sa četvrtim stepenom
- Porast interesovanja za poljoprivredu, saobraćaj, zdravstvo i farmaciju.

Nesporno je da su se i ove razlike pojavile zbog načina izbora uzorka istraživanja.

Interesovanje poslodavaca za određene programe obuke u odnosu na prethodnu anketu je značajno različito u smislu većeg interesovanja ovakve saradnje sa Zavodom, jer je poslodavcima omogućen nastavak kreiranja politike obrazovanja, obuke i osposobljavanja kadra, a samim tim i uspostavljanja tržišta rada.

Svojim aktivnim učešćem u politici obrazovanja, poslodavci će, prije svega, pomoći sebi, jer će dobiti potrebnu radnu snagu kao i mogućnost stalnog obezbeđivanja kvalifikovane radne snage.

2.6.3. Ocjene kvaliteta usluga Zavoda

Iz dobijenih odgovora na pitanja vezana za oblike i sadržaje saradnje, koji su prikazani u Tabeli 2.6.1, mogao se steći utisak da nijesu saglasni sa ocjenama poslodavaca o kvalitetu usluga Zavoda u odnosu na njihove zahtjeve i očekivanja. Taj nesklad je primjetan jer su ocjene poslodavaca (na nivou čitavog uzorka) o saradnji sa Zavodom znatno povoljnije, što pokazuje pregled koji slijedi.

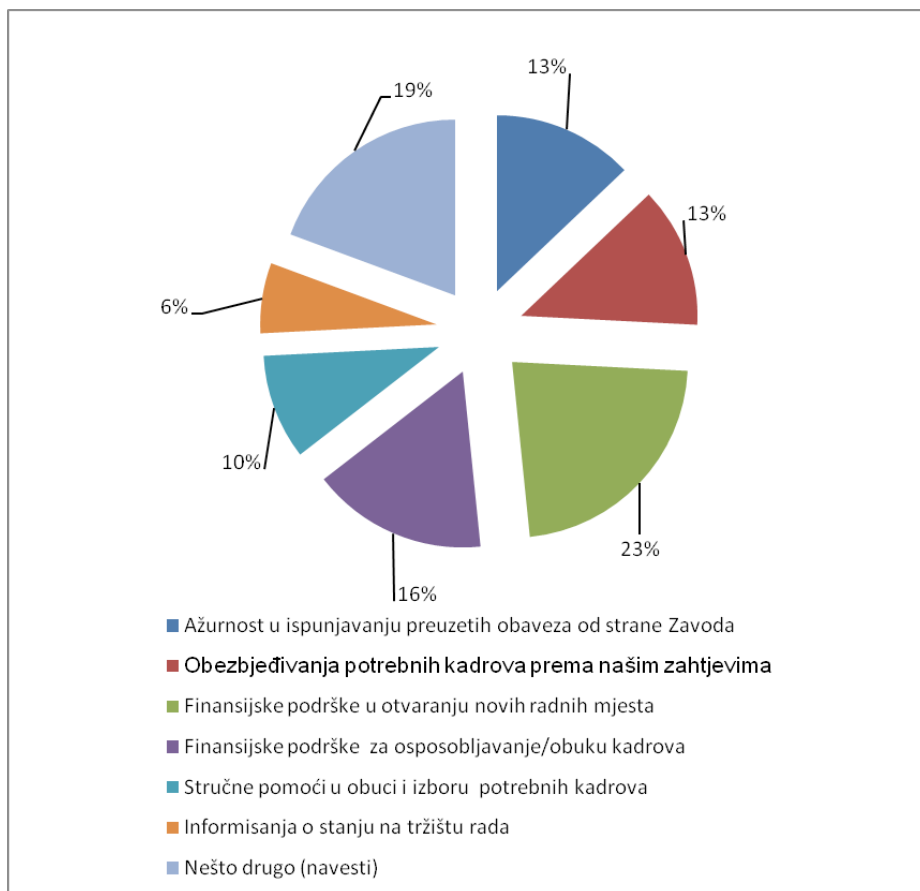
Tabela 2.6.3. Ocjene kvaliteta usluga Zavoda (pitanje 37)

KATEGORIJE.ODGOVORA	BROJ. POSLODAVACA	%
Zadovoljni	72	73,47
Djelimično zadovoljni	9	9,18
Nezadovoljni	17	17,35
SVEGA	98	100,00

Logično je da je ovako visoki nivo zadovoljstva morao da rezultira, kako u većem broju poslodavaca opredijeljenih za saradnju sa Zavodom, tako i u drugačijoj strukturi odgovora kod oblika i sadržaja saradnje.

Pretpostavljajući moguću nedosljednost poslodavaca u odgovorima na ovakva pitanja, zbog činjenice da je Zavod neposredno sprovodio anketu u kojoj je trebalo saopštiti ocjene o kvalitetu njegovih usluga, uvedeno je kontrolno pitanje o razlozima nezadovoljstva saradnjom sa Zavodom, na koje su dobijeni indikativni odgovori.

Nezadovoljstva dijela poslodavaca saradnjom sa Zavodom ilustrovana su u narednom grafičkom prikazu. U zagradama je navedeno procentualno učešće pojedinih modaliteta odgovora u ukupnom broju registrovanih odgovora - DA (Vidi Tabelu 2.6.1).

Uvidom u prikazane pokazatelje nezadovoljstva poslodavaca uslugama Zavoda mogu se, donekle, prepoznati i motivi njihovog opredjeljivanja za saradnju i preferiranje pojedinih oblika i sadržaja. Jer, oko 39 % odgovora neposredno se odnosi na finansijsku podršku. Ako se ovome doda da se i “Ažurnost u ispunjavanju preuzetih obaveza “ često vezuje za finansijska sredstva, onda i ove razloge nezadovoljstva uslugama Zavoda treba svrstati u istu kategoriju.

Dakle, očigledno je da se pod kvalitetom usluga obuhvata i finansijski kredibilitet Zavoda koji, poznato je, ne zavisi od njegove aktivnosti, već od izvora finansiranja koji su utvrđeni Zakonom i odlukama Vlade Crne Gore vezano za realizaciju određenih programa aktivne politike zapošljavanja.

Prema tome, ocjene poslodavaca o kvalitetu usluga Zavoda, te oblicima i sadržajima saradnje za koje se opredjeljuju, treba vrednovati u kontekstu realnih uslova u kojima Zavod ostvaruje svoju ulogu na tržištu rada.

Imajući u vidu činjenicu da ne samo formalne odnosno zakonske obaveze opredjeljuju poslodavce na čestu saradnju sa Zavodom, poslodavcima je pružena mogućnost da istaknu koji im to vid* informisanja obezbjeđuje najkvalitetniju saradnju sa Zavodom.

Tabela 2.6.3-1. Pregled vidova saradnje sa Zavodom (pitanje 38)

VIDOVI.INFORMISANJA	BROJ. ODgOVORA	%
A. Neposredni kontakt sa Zavodom	90	72,00
B. Elektronski mediji – TV	13	10,40
C. Elektronski mediji – radio	4	3,20
D. Štampani mediji	6	4,80
E. Internet – Web site Zavoda	6	4,80
F. Brošure Zavoda	6	4,80
SVEgA	125	100,00

* Ispitanicima je omogućeno da odaberu više modaliteta između predloženih odgovora.

Za neposredni kontakt kao vid informisanja od ukupnog broja odgovora opredijelilo se 72 % ispitanika. Realnim je bilo i očekivati da između predloženih modaliteta najviše odgovora opredijeli neposredni kontakt sa Zavodom kao vid informisanja. U ukupnom broju odgovora elektonski mediji –TV i radio učestvuju sa 13,60 %. Primijetno je i značajno učešće u ukupnom broju odgovora kao vid informisanja brošura Zavoda 4,80 %. Zavod za zapošljavanje Crne Gore je u cilju veće informisanosti kako nezaposlenih tako i poslodavaca štampao više vrsta brošura i publikacija kojima su prezentovane aktivnosti Zavoda vezane za smanjenje nezaposlenosti, odnosno povećanja stope zaposlenosti. Poslodavcima su posebno prezentovane pogodnosti koje im nudi Zavod, propisane Zakonom o zapošljavanju u svrhu ostvarenja zajedničkog cilja-veće zapošljivosti. Za internet – Web prezentaciju Zavoda kao vid informisanja opredijelilo se 4,80 % od ukupnog broja odgovora.

2.6.4. Očekivanja poslodavaca od Zavoda, prijedlozi i sugestije (pitanja 39 i 40)

Pitanjem koje se odnosilo na usluge koje poslodavci očekuju od Zavoda (pored onih koje su već navedene kod oblika i sadržaja saradnje) imalo je za cilj da se obezbijede dodatne informacije za vrednovanje dobijenih odgovora o kvalitetu ponuđenih usluga, kao i prijedlozi i sugestije za uvođenje novih oblika i sadržaja saradnje. Da bi se podstaklo slobodnije izražavanje poslodavaca, kod ovih pitanja nijesu predloženi odgovori, već je ostavljeno ispitanicima da ih ukratko opišu.

Pregledom listinga odgovora dobijenih na ovo pitanje, može se zaključiti da se pretežno odnose na usluge Zavoda koje su pomenute kod prethodnih pitanja, uz naglašavanje potrebe da se realizuju u većem obimu, posebno kada su u pitanju finansijska podrška, informacije o tržištu rada, programi obrazovanja i obuke lica koja traže zaposlenje, obezbjeđivanje deficitarnih kadrova i drugo.

Izvan ponuđenih usluga (kod prethodnih pitanja) mogu se izdvojiti očekivanja, prijedlozi i sugestije poslodavaca u smislu većeg angažovanja Zavoda u aktivnostima kao što su (gotovo identično kao u prethodnim anketama):

- Pružanje informacija poslodavcima o kadrovima na evidenciji nezaposlenih, odnosno stanju na tržištu rada i mogućnostima Zavoda u zadovoljavanju određenih kadrovskih potreba;
- Potpunije i brže informisanje poslodavca o povoljnostima koje nudi Zavod u zapošljavanju određenih kategorija nezaposlenih lica;
- Pojednostavljenje administrativnih procedura i postupaka u zapošljavanju;
- Finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta, stimulisanje preduzetništva;
- Veća osposobljenost kadrova sa evidencije kako u svom zanimanju tako i u posebnim znanjima (znanje engleskog jezika i rada na računaru);
- Osposobljavanje kadrova za veći stepen odgovornosti i kreativnosti u radu;

- Veće uključivanje Zavoda u kreiranje politike obrazovanja;
- Obezbjediavanje deficitarnih kadrova;
- Ažurnost u ispunjavanju preuzetih obaveza za realizaciju određenih programa;
- Motivisanost nezaposlenih za zapošljavanje u određenim djelatnostima;
- Suzbijanje zapošljavanja u sivoj ekonomiji;
- Veći stepen saradnje Zavoda sa poslodavcima - organizovanje sastanaka sa poslodavcima;
- Omogućiti poslodavcima neposredan kontakt sa nezaposlenim licima sa evidencije;
- Obezbjediavanje brošura i publikacija za poslodavce;
- Koordinacija rada sa poslodavcima, Fondom PIO, Fondom zdravstva i dr.

3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

3.1. Realizacija projektovanih ciljeva i zadataka

Rezultati istraživanja potvrđuju opravdanost realizacije ovog projekta. Prije svega ostvareni su postavljeni ciljevi i zadaci. Posebno je značajno što je njime, na određen način, provjerena pouzdanost rezultata iz prethodno sprovedenih anketa. Pri tome, jednako su značajni dobijeni podaci koji ukazuju na kontinuitet u opredjeljivanju poslodavaca kao i oni koji indiciraju trendove promjena kod pojedinih karakteristika zaposlenosti i zapošljavanja u tekućoj i narednoj godini.

Obzirom da je prethodno istraživanje sprovedeno u dvostruko manjem uzorku poslodavaca (98), posebna pažnja posvećena je strukturiranju uzorka kako bi se obuhvatili poslodavci sa većim brojem zaposlenih i tako povećala mogućnost upoređivanja rezultata sa prethodnim anketama poslodavaca. Kod ovoga, veoma je značajno da je obezbijedena proporcionalna zastupljenost poslodavaca prema djelatnostima i opštinama, odnosno Regiji. Posebna pažnja, prilikom strukturiranja uzorka posvećena je karakteristikama Regije. Naime, izabrani su poslodavci koji su iz karakterističnih djelatnosti za Regiju: poljoprivreda, hoteli i restorani, prerađivačka industrija itd.

Zaključne konstatacije, izvedene na osnovu dobijenih rezultata, strukturirane su prema redoslijedu obrade tematskih cjelina.

3.2. Registar poslodavaca

Izrada registra poslodavaca u prethodna dva istraživanju tretirana je kao jedan od prioriternih zadataka. Ovo zato što je evidencija poslodavaca kod Centralnog registra Privrednog suda nedovoljno pouzdana i nepotpuna sa aspekta potrebe Službe za zapošljavanje.

Nepouzdanost Registra ogleda se u tome što dio poslodavaca izvrši registraciju da bi zadovoljili trenutnu potrebu, nakon čega im se gubi trag. Neki od njih naknadno vrše preregistracije za druge djelatnosti, bez objave prethodnih. To praktično znači da se brisanje iz Registra ne odvija u skladu

sa odgovarajućim propisima, odnosno da je njegova ažurnost u tom smislu nedovoljna. Ako se ovome doda i odsustvo pouzdanih podataka (adresa, telefon i sl.) u Registru za lociranje poslodavaca, jasno je sa koliko napora je ostvarena njihova identifikacija i anketiranje.

Za saradnju Zavoda sa poslodavcima relevantne su informacije o broju zaposlenih, kontaktu sa osobama za poslove zapošljavanja i sl. što nije obuhvaćeno obrascem za registraciju.

Ovim istraživanjem obezbijedeni su podaci za dopunu Registra poslodavaca. To znači da Zavod raspolaže prigodnim registrom poslodavaca u Regiji koji, pored pouzdanih podataka za identifikaciju i komunikaciju, obuhvata i relevantna obilježja, kao što su: oblik organizovanja, vrsta djelatnosti, broj i struktura zaposlenih, datum osnivanja i drugo.

Zbog toga što istraživanjem nijesu obuhvaćeni svi poslodavci, kao i potrebe da se kontinuirano ažuriraju promjene, rad na Registru treba nastaviti u kontinuitetu. Pored podataka iz Državnog registra, informacije za ove namjene će se obezbijediti u redovnoj komunikaciji Zavoda sa poslodavcima preko savjetnika za rad sa poslodavcima kao i prilikom prijavljivanja slobodnih radnih mjesta, drugih oblika i sadržaja saradnje, iz evidencije fondova za penzijsko i zdravstveno osiguranje i drugih izvora.

3.3. Prosječna i ukupna zaposlenost u tekućoj godini

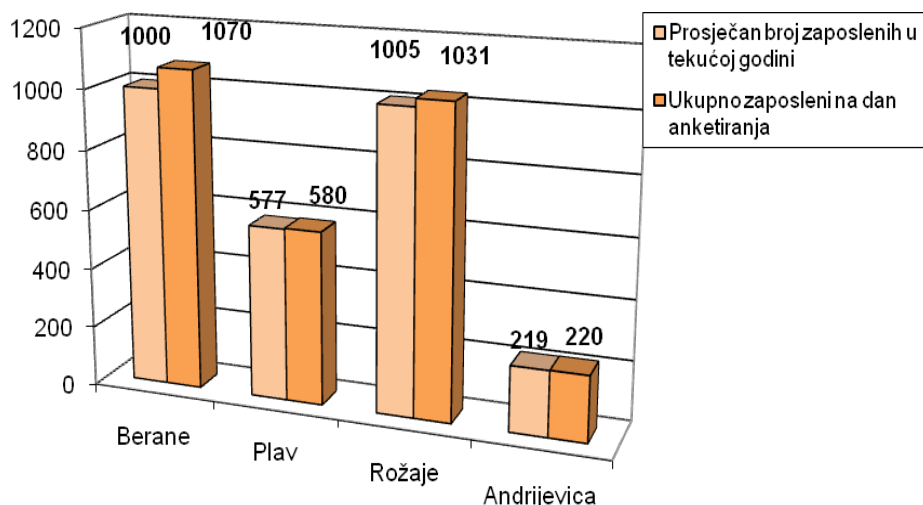
Na uzorku od 98 poslodavaca, koji nominalno obuhvata 15 % aktivne populacije registrovana je prosječna ukupna zaposlenost 2801 i ukupna zaposlenost na dan anketiranja 2901 radnika ili oko 27 % zaposlenih u opštinama Berane, Plav, Andrijevića i Rožaje.

Razlika između prosječne i ukupne zaposlenosti, na nivou Regije je 100 lica ili 3,45 %, što je za 94 lica više nego u prethodnoj anketi.

Najveći broj prosječno zaposlenih je u Obrazovanju (791). Slijedi Prerađivačka industrija (397), Državna uprava (310), Ostale komun. dr. aktivnosti (295) i Zdravstveni i socijalni rad (294).

U oblasti Trgovine na veliko i malo zaposleno je 205 lica, Proizvodnji i snabd. el. energijom 157, Hoteli i restorani 97 itd.

Prosječna i ukupna zaposlenost u Regiji ilustrovane grafičkim prikazom izgledaju ovako:

Kao veoma značajni rezultati mogu se tretirati pokazatelji strukture zaposlenih prema nivoima obrazovanja i grupama zanimanja, jer se radi o podacima koji se na takav način ne mogu dobiti iz drugih izvora, uključujući i državnu statistiku. Oni omogućavaju da se na osnovu realnijih pokazatelja analizira obrazovna i profesionalna struktura zaposlenih sa različitih aspekata.

Dakle, dobijeni rezultati u oblasti ukupne zaposlenosti nijesu validni samo za projektovanje mjera i programa u oblasti politike zapošljavanja, već i za oblikovanje strategije razvoja obrazovnog sistema, posebno sistema obrazovanja i obuke odraslih, odnosno lica koja traže zaposlenje.

3.4. Zapošljavanje u tekućoj godini

Zapošljavanje u tekućoj godini (272) ostvareno je u nešto manjem obimu u odnosu na očekivanja koja su bazirana na rezultatima iz prethodne ankete u kojoj su poslodavci planirali zapošljavanje 411 novih radnika. Ali, ako uzmemo u obzir dvostruko manji uzorak istraživanja, može se reći da je planirano zapošljavanje iz prethodne ankete ostvareno, ili čak premašeno u tekućoj godini.

Najviše zapošljavanja ostvareno je u grupama zanimanja koje obuhvataju: Trgovina i ugostiteljstvo, Ekonomija, pravo i administracija i Zdavstvo i socijalni rad.

Kao što je ranije naglašeno, ubuduće treba obezbijediti preciznije podatke poslodavaca na osnovu kojih se može razlikovati povećanje broja izvršilaca u određenoj vrsti radnog odnosa od broja zapošljavanja koji obuhvataju radno angažovanje istih osoba više puta.

3.5. Planirano zapošljavanje u narednoj godini

Planirana zapošljavanja u narednoj godini obuhvataju 85 % ostvarenih zapošljavanja u prethodnoj godini. Ako ovaj podatak uporedimo sa rezultatima iz prethodne ankete, dolazimo do saznanja koje, uz već izrečene komentare u okviru podnaslova 2.3.1, omogućava prognozu novih zapošljavanja u narednoj na znatno većem nivou od tekuće godine.

Prema mišljenjima velikog boja poslodavaca (naročito malih), ako bi se obezbijedila finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta, odnosno za obrazovanje/obuku kandidata za uključivanje u određene programe proizvodnje/usluga, broj zapošljavanja bi se znatno povećao u odnosu na planirana.

Pokazatelji o djelatnostima konkretnih poslodavaca koji su ili nijesu planirali povećanje broja zaposlenih, kao i razlozi takvih opredjeljenja, dragocjeni su za oblikovanje programa aktivne politike zapošljavanja adekvatnih njihovim potrebama i zahtjevima. Kvalitetnijoj izradi operativnih programa u tom smislu doprinijeće realniji podaci o obrazovnoj i profesionalnoj strukturi iskazanih potreba, što je do sada zamjenjivano pretpostavkama koje su se zasnivale na parcijalnim saznanjima iz različitih izvora.

3.6. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i na povremenim i privremenim poslovima

Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom pozitivno ocjenjuje oko četvrtine anketiranih poslodavaca. Iz prakse u razvijenim državama poznato je da se upravo ovim oblikom fleksibilnog zapošljavanja može

relaksirati povećana nezaposlenost. Kako je to aktualna potreba i Crne Gore, zapošljavanju sa nepunim radnim vremenom treba obezbijediti adekvatne sadržaje u programima aktivne politike zapošljavanja.

Zapošljavanje nezaposlenih lica na povremenim i privremenim poslovima prisutno je (povremeno ili često) kod 55 % anketiranih poslodavaca.

3.7. Saradnja poslodavaca i Zavoda

I pored određene nedosljednosti poslodavaca kod davanja odgovora na ovaj set pitanja, opšti zaključak je zadovoljstvo kvalitetom usluga Zavoda u visokom procentu (oko 83 %). Relativno skroman obim realizovanih programa obrazovanja i obuke za zaposlenje, prema mišljenjima poslodavaca, više je uslovljen nedovoljnim finansijskim sredstvima Zavoda za ove namjene, nego ocjenama da ga ne prihvataju kao podobnog partnera. To se, takođe, odnosi i na izbor sadržaja saradnje u zadovoljavanju njihovih kadrovskih potreba.

Prethodne konstatacije, indirektno, imaju utemeljenje i u odgovorima koji se odnose na razloge nezadovoljstva uslugama Zavoda. Jer, pretežni dio nezadovoljstva odnosi se na nedovoljnu finansijsku podršku Zavoda ili neblagovremeno izvršavanje preuzetih obaveza u tom smislu. Kod ovoga, naglašena su mišljenja pojedinih poslodavaca da Zavod ne treba da učestvuje u programima za koje nije obezbijedio sredstva koja može angažovati saglasno dinamici njihove realizacije.

Pored opštih ocjena koje su već pomenute, poslodavci su saopštili dosta konkretnih očekivanja, kao i sugestija Zavodu za unapređivanje pojedinih segmenata aktivnosti, koje treba uvažiti kod opredjeljivanja programskih aktivnosti u narednom periodu.

3.8. Preporuke za korišćenje rezultata istraživanja

Rezultati istraživanja *“Zaposlenost i zapošljavanje u 2007/2008. godini”*, kao i saznanja do kojih se došlo analizom odgovora poslodavaca, mogu se koristiti za različite namjene pod uslovom da se uvažavaju određena ograničenja i rezerve navedene u tekstu.

Rezultati istraživanja mogu se, pored ostalog, koristiti na:

- Oblikovanje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja;
- Opredjeljivanje sadržaja programskih aktivnosti na unapređivanju kvaliteta usluga licima i poslodavcima;
- Formiranje baze podataka, odnosno dopunu Registra poslodavaca;
- Izradu planova i programa rada Zavoda i njegovih organizacionih cjelina za 2008. godinu.

Dobijeni rezultati mogu se koristiti za nastavak istraživanja kojima bi se cjelovitije obradili pojedini od tretiranih sadržaja ili obuhvatili novi, koje je iniciralo istraživanje, kao što su:

- Oblici i sadržaji obrazovanja i obuke kadrova za rad u određenim djelatnostima proizvodnje i usluga;
- Identifikacija posebnih znanja i vještina zbog kojih poslodavci pojedina zanimanja tretiraju kao deficitarna;
- Sadržaji edukacije poslodavaca, posebno malih i srednjih preduzeća, za planiranje i zadovoljavanje obrazovnih i kadrovskih potreba;
- Obim i profesionalna struktura zaposlenih prema poslovima koje obavljaju u odnosu na formalne kvalifikacije koje posleduju;
- Uslovi i zahtjevi rada koji opredjeljuju poslodavce u pojedinim djelatnostima za relativno veliko angažovanje radnika nižih stepena stručne spreme;
- Viškovi zaposlenih, invalidi, fleksibilni oblici zapošljavanja i drugo.

4. Prilog

4.1. Upitnik

ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE CRNE GORE

Biro rada _____

Kancelarija _____

UPITNIK ZA POSLODAVCE zapošljavanje 2007/2008.

I.OPŠTI.PODACI

1. Naziv _____
2. Oblik organizovanja _____
3. Oblik svojine _____
4. Datum osnivanja _____
5. Opština _____ Mjesto _____

6. Adresa _____
7. Telefon _____, faks _____
e-mail _____
8. Kontakt osoba za poslove zapošljavanja _____
9. Matični broj _____ Registarski broj _____
10. Vrsta djelatnosti _____ Šifra _____
11. Da li je postojeća organizacija dio neke druge organizacije
(domaće ili strane)
DA _____ (šifra opštine _____) NE
12. Na kom tržištu organizacija dominantno posluje
a) lokalnom b) regionalnom c) nacionalnom d) međunarodnom

II.PODACI.O.RADU.I.POSLOVANJU.

13. Kako ocjenjujete poslovnu klimu u zemlji
 - a) dobro
 - b) zadovoljavajuće
 - c) loše, navesti razloge _____
14. Da li imate pripremljen plan/strategiju razvoja firme
 - a) da li imate biznis plan da ne
 - b) da li imate strategiju/plan razvoja da ne
 - c) da li imate usvojen sistem kvaliteta da ne
 - d) da li planirate investicije da ne

15. Planirano povećanje broja zaposlenih u 2008. godini ?

NE	A. Nije planirano povećanje obima proizvodnje/usluga B. Teškoće u plasmanu proizvoda/usluga C. Teškoće u obezbjeđivanju sredstava za investicije D. Nedostatak kompetentne radne snage E. Drugi razlozi (navesti) _____
DA	A. Povećana potražnja za proizvodima i uslugama na tržištu (domaćem i inostranom) B. Povećanje obima i strukture/asortimana proizvoda i usluga C. Drugi razlozi (navesti) _____

16. Da li imate projekciju zapošljavanja novih kadrova u narednih pet (5) godina?

NE	A. Nije planirano povećanje broja zaposlenih B. Nema adekvatnog kadra za izradu planova C. Ostalo (navesti) _____
DA	A. Ima urađen biznis plan B. Ima urađen investicioni program C. Ostalo (navesti) _____

III.ZAPOSLENI.U.2007..i.ZAPOŠLJAVANJE.U.2008..

17. Prosječan broj ukupno zaposlenih u

- godini osnivanja _____
- 2000. godini _____
- 2005. godini _____

18. Starosna struktura zaposlenih u Vašoj organizaciji

Sta- rosno doba		Stručna sprema								Ukupno
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Do 18 godina	Ž									
	U									
19-24 godina	Ž									
	U									
25-30 godina	Ž									
	U									
31-40 godina	Ž									
	U									
41-50 godina	Ž									
	U									
51-54 godina	Ž									
	U									
55-65 godina	Ž									
	U									
ukupno										

19. Struktura radne snage (u 2007. i planirano za 2008. godinu)

			Pojop., proizv. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tatarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj
I	Ukupno zaposlenih	O										
		N										
	Zaposleno u 2007. god.	O										
		N										
II	Planirano za 2008. god.	O										
		N										
	Ukupno zaposlenih	O										
		N										
III	Zaposleno u 2007. god.	O										
		N										
	Planirano za 2008. god.	O										
		N										
IV	Ukupno zaposlenih	O										
		N										
	Zaposleno u 2007. god.	O										
		N										
V	Planirano za 2008. god.	O										
		N										
	Ukupno zaposlenih	O										
		N										
VI	Zaposleno u 2007. god.	O										
		N										
	Planirano za 2008. god.	O										
		N										
VII	Ukupno zaposlenih	O										
		N										
	Zaposleno u 2007. god.	O										
		N										
VIII	Planirano za 2008. god.	O										
		N										
	Ukupno zaposlenih	O										
		N										
VIII	Zaposleno u 2007. god.	O										
		N										
	Planirano za 2008. god.	O										
		N										

			Vaspitanje i obrazovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, umjetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i socijalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo
I	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
		Zaposleno u 2007. god.	O						
		N							
II	Planirano za 2008. god.	O							
		N							
		Ukupno zaposlenih	O						
		N							
III	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
		Planirano za 2008. god.	O						
		N							
IV	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
		Zaposleno u 2007. god.	O						
		N							
V	Planirano za 2008. god.	O							
		N							
		Ukupno zaposlenih	O						
		N							
VI	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
		Planirano za 2008. god.	O						
		N							
VII	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
		Zaposleno u 2007. god.	O						
		N							
VIII	Planirano za 2008. god.	O							
		N							
		Ukupno zaposlenih	O						
		N							
IX	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
		Planirano za 2008. god.	O						
		N							

IV.LICA.SA.INVALIDITETOM.I.DOPUNSKI.OBLICI. ZAPOŠLJAVANJA

20. Lica sa invaliditetom:

Lica sa invaliditetom	
U 2007. godini	
Planirano za 2008. god.	

21. Da li ste spremni uposliti lica sa invaliditetom ukoliko bi Vam bile obezbijeđene određene pogodnosti:

NE

DA

- Sufinansiranje zarade
- Poreske i carinske olakšice
- Obuka i osposobljavanje
- Krediti po povlašćenim uslovima
- Opremanje radnog mjesta
- Druge pogodnosti (navesti) _____

22. Da li ste upoznati sa pogodnostima koje obezbjeđuje Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom:

a) obuka i osposobljavanje	DA	NE
b) krediti za samozapošljavanje	DA	NE
c) opremanje radnog mjesta	DA	NE

23. Kako ocjenjujete mogućnost zapošljavanja radnika sa nepunim radnim vremenom (za vaše potrebe)?

- A. Smatramo da je to povoljno rješenje
- B. Nemamo potrebe za takvim angažovanjem kadrova
- C. Ostalo(navesti) _____

24. Broj penzionisanih radnika:

- a) u 2007. godini _____
b) plan za 2008. godinu _____

25. Radno angažovanje penzionera:

- Da li ste spremni radno angažovati penzionere?

NE

DA

- koliko je angažovano u 2007. g. _____
- koliko planirate angažovati u 2008. g. _____
- na kojim poslovima _____

26. Šta mislite o zapošljavanju nezaposlenih lica za obavljanje povremenih i privremenih poslova ?

- A. Nemamo takvih potreba
- B. Povremeno imamo takvih potreba
- C. Često imamo takvih potreba

V..VIŠKOVI.RADNE.SNAGe

27. Struktura viškova radne snage

		Pojlop., proizv. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tapetarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj	Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Ekonomija, pravo i administracija	Vaspitanje i obrazovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, umjetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i socijalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo
I	2007. godina																			
	2008. godina																			
II	2007. godina																			
	2008. godina																			
III	2007. godina																			
	2008. godina																			
IV	2007. godina																			
	2008. godina																			
V	2007. godina																			
	2008. godina																			
VI	2007. godina																			
	2008. godina																			
VII	2007. godina																			
	2008. godina																			
VIII	2007. godina																			
	2008. godina																			

28. Razlozi viškova radne snage

2007. godina	NE		
	DA	1.Razlozi	A. Prestrukturiranje proizvodnje B. Smanjenje obima proizvodnje/usluga C. Neodgovarajuća struktura zaposlenih D. Drugi razlozi (navesti)_____
		2.Način rješavanja	A. Otpremnina B. Raspored kod istog ili drugog poslodavca C. Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl. D. Nije riješen status E. Drugi razlozi (navesti)_____

2008. godina	NE		
	DA	1.Razlozi	A. Prestrukturiranje proizvodnje B. Smanjenje obima proizvodnje/usluga C. Neodgovarajuća struktura zaposlenih D. Drugi razlozi (navesti)_____
		2.Način rješavanja	A. Otpremnina B. Raspored kod istog ili drugog poslodavca C. Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl. D. Drugi razlozi (navesti)_____

VI.DEFICITARNA.ZANIMANJA

29. Struktura deficitarnih kadrova

Red. broj	U 2007. godini			U 2008. godini		
	Naziv zanimanja	Šifra zanimanja	Broj radnika	Naziv zanimanja	Šifra zanimanja	Broj radnika
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
...						

30. Razlozi deficitarnosti

Koji su razlozi deficitarnosti kadrova?

2007. godina	A. Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila na tržištu rada B. Ne prihvataju ponuđene uslove rada C. Nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova D. Drugi razlozi (navesti) _____
-----------------	--

2008. godina	A. Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila na tržištu rada B. Ne prihvataju ponuđene uslove rada C. Nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova D. Drugi razlozi (navesti) _____
-----------------	--

31. Razlozi neprihvatanja ponuđenog radnog mjesta:

- Niska zarada
- Neadekvatni uslovi rada (fizičko opterećenje, opasni poslovi-izloženost uticaju hemikalija, loši uslovi smještaja...)
- Rad u smjenama
- Velika udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta
- Drugi razlozi (navesti) _____

32. Kako ocjenjujete kvalitet radne snage

1. zaposlenih u firmi
 - a) zadovoljan
 - b) djelimično zadovoljan
2. kadrova sa evidencije Zavoda za koje ste zainteresovani
 - a) zadovoljan
 - b) djelimično zadovoljan
 - c) nezadovoljan

33. Koja znanja, vještine i kompetencije najviše nedostaju radnoj snazi. (navedite najviše 5 modaliteta)

- a) tehničko-tehnološka
- b) sposobnosti komuniciranja
- c) kreativnost

- d) kompjuterska znanja
- e) marketinška znanja
- f) organizacijska
- g) finansijska
- h) znanje stranih jezika
- i) druga znanja (navesti) _____

VII.SARADNJA.SA.ZAVODOM

34. Da li ste u 2007. godini sarađivali sa Zavodom za zapošljavanje.

DA

NE

35. Da li ste u 2007. godini sarađivali sa Zavodom za zapošljavanje u obezbjeđivanju potrebnih kadrova?

NE	
DA	A. U okviru prijave slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja) B. Upućivanje kandidata na oglase-konkurse C. Informisanje o uslovima i mogućnostima obezbjeđivanja potrebnih kadrova D. Učešće u izboru kandidata za zaposlenje (razgovor sa kandidatima, predstavljanje kandidata, psihološka selekcija...) E. Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika F. Učešće u realizaciji programa obuke za zaposlenje (stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, specijalizacija) G. Finansijska podrška u otvaranju novih radnih mjesta H. Drugi oblici (navesti)_____

36. Realizacija programa obuke u 2007. i plan za 2008. god. (dokvalifikacije, prekvalifikacije, specijalizacije i sticanja posebnih znanja i sl.)

		Poljop., proizvod. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tapetarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj	Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Ekonomija, pravo i administracija	Vaspitanje i obrazovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, umjetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i socijalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo
I	2007. godina																			
	2008. godina																			
II	2007. godina																			
	2008. godina																			
III	2007. godina																			
	2008. godina																			
IV	2007. godina																			
	2008. godina																			
V	2007. godina																			
	2008. godina																			
VI	2007. godina																			
	2008. godina																			
VII	2007. godina																			
	2008. godina																			
VIII	2007. godina																			
	2008. godina																			

37. Kako ocjenjujete posredovanje i ostale usluge Zavoda u odnosu na vaše zahtjeve i očekivanja (u pogledu obrazovanja, radnog iskustva, posebnih znanja, ličnih osobina posredovanih kadrova, finansijske participacije...)

Zadovoljni	
Djelimično zadovoljni	
Nezadovoljni naročito u pogledu:	A. Ažurnosti u ispunjavnju preuzetih obaveza od strane Zavoda B. Obezbeđivanja potrebnih kadrova prema našim zahtjevima C. Finansijske podrške u otvaranju novih radnih mjesta D. Finasijske podrške za osposobljavanje/obuku kadrova E. Stručne pomoći u obuci i izboru potrebnih kadrova F. Informisanja o stanju na tržištu rada G. Ostalo_____

38. Koji vid informisanja Vam obezbjeđuje kvalitetnu saradnju sa Zavodom

- a) neposredni kontakt sa Zavodom
- b) elektronski mediji – TV
- c) elektronski mediji – radio
- d) štampani mediji
- e) internet – web site Zavoda
- f) brošure Zavoda

39. Navedite kakve usluge (pored onih koje su navedene kod pitanja 35) očekujete od Zavoda u zadovoljavanju vaših kadrovski potreba?

40. Molimo Vas da, osim odgovora na postavljena pitanja, navedete i druge ocjene, prijedloge i sugestije koje bi mogle doprinijeti uspješnijoj izradi i realizaciji planova zapošljavanja i saradnji poslodavaca sa službom zapošljavanja u zadovoljavanju vaših kadrovskih potreba i povećanja zaposlenosti uopšte:

Ime i prezime lica koje je
popunilo Upitnik

MP

Potpis odgovornog
lica-poslodavca

U _____ dana _____ 2007. godine

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

331.5(497.16 Беране) ”2007/2008”

ANKETA poslodavca : zaposlenost i zapošljavanje : 07/08.
/ [projektni tim Vladan Babović, Nebojša Jašović]. – Podgorica
: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Biro rada Berane, 2008
(Podgorica : Studio MOUSE). – 112 str. : graf. prikazi, tabele ;
24 cm

Tiraž 200. – Upitnik za poslodavce: str. 97-111. – Rezime.

ISBN 978-86-85789-11-3

a) Запосленост – Беране – 2007-2008
b) Запошљавање – Беране – 2007-2008
COBISS.CG-ID 12684816